

DIAKONIAKASVATUS

— Työskentelyitä lähimmäisenrakkauden puolesta

Jutta Hiltunen, Teemu Kenttä ja

Taru Piironen

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntaus-
tumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonin
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Hiltunen, Jutta; Kentta, Teemu & Piironen Taru. Diakoniakasvatus – työskentelyitä lähimmäisenrakkauden puolesta. Diakonia-ammattikorkeakoulu, kevät 2014, 93s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena on ollut tehdä materiaalipaketti seurakuntien diakoniakasvatuksen toteuttamiseen. Materiaalipaketin työskentelyt on suunnattu yli 10-vuotiaille lapsille ja nuorille. Työskentelyillä pyritään herättämään nuoria huomaamaan ja huomioimaan lähellä olevia apua tarvitsevia. Materiaalipakettiin etsittiin ja kehitettiin toiminnallisia työskentelyitä, joissa asennekasvatus ja arvokasvatus korostuvat.

Opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: raportista ja materiaalipaketista. Materiaalipaketti on suunnattu kirkon kasvatus- ja diakonia-alan ammattilaisten käyttöön.

Työskentelyitä testattiin eri-ikäisten parissa ja niitä kehitettiin saatujen kokemusten perusteella. Työskentelyt osoittautuivat toimiviksi. Sähköpostitse kysyttiin muutamalla kysymyksellä mahdollisten materiaalin käyttäjien mielipiteitä. Palaute oli positiivista ja rakentavaa. Työskentelyitä voi soveltaen käyttää myös muiden kohderyhmien kanssa.

Materiaalipaketti pyritään julkaisemaan internetissä sähköisenä. Lisäksi opinnäytetyöstä tulee juttu Dino-lehteen. Materiaalipaketti on toimiva ja sopii hyvin käyttötarkoitukseensa.

Asiasanat: arvokasvatus, diakonia, diakoniakasvatus, eettinen kasvatus, kristillinen kasvatus, materiaalipaketti, toiminnallinen menetelmä.

ABSTRACT

Hiltunen, Jutta; Kentta, Teemu & Piironen Taru. Diaconal education – towards caring for one's neighbour 93p., 3 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki. Spring 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Diaconal Social work. Degree: Bachelor of Social Services + diacon.

The purpose of this thesis was to produce diaconal education material. The aim of the thesis was to strengthen the awareness of a diaconal attitude of life and to raise responsibility for your neighbour.

The thesis consists of two parts: a report and a material package. The material is produced for the use of professionals from Christian education and diakonia.

The material was tested and it was improved by those experiences. Tests showed that the material works well. Material with three questions was sent via e-mail to few professionals. The feedback was encouraging. It is possible to use material also for another target group.

The package of material is intended to be published on the internet and there will be an article about it in the magazine called Dino.

Key Words: Christian education, diaconal education, diakonia, ethical education, functional method, material package, value education.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	6
2.1 Menetelmiä diakoniakasvatukseen.....	6
2.2 Silta nuorisotyöstä tulevaisuuteen.....	7
2.3 Työntekijöiden asennemuutos.....	7
3 KOHTI DIAKONISTA ELÄMÄNTAPAA	9
3.1 Lähimmäistä palveleva diakonia.....	9
3.2 Osallisuus seurakuntaan	10
3.3 Moraalisen ajattelun ja empatian kehitys	12
3.4 Diakoniakasvatus	15
3.5 Eettinen kasvatus.....	16
3.6 Motivaatio vapaaehtoistyön tekemiseen	18
3.7 Eettinen kasvatus draaman avulla	19
4.1 Aikaisemmat opinnäytetyöt	21
4.2 Nuorten arvot ja asenteet.....	22
4.3 Nuoret ja vapaaehtoistoiminta.....	24
4.4 Palvelutehtävät osana diakoniakasvatusta.....	25
5 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	27
5.1 Lähdeaineiston hankinta.....	27
5.2 Työskentelyn eteneminen	28
5.3 Materiaalipaketti	29
5.4 Materiaalipaketin arvioinnin toteuttaminen	31
5.4 Yhteistyötahot	33
6 POHDINTA	35
6.1 Oman työskentelyn arviointia	35

6.2 Materiaalin arviointia	36
6.3 Tavoitteiden toteutumisen arviointi	37
6.4 Ammatillinen kasvumme	39
LÄHTEET:.....	40
LIITE 1: Arviointipyyntö materiaalipaketista.....	43
LIITE 2: Alustava juttu Dino –lehteen	44
LIITE 3: Materiaalipaketti	46

1 JOHDANTO

Kirkossa puhutaan diakoniakasvatuksesta, mutta pitäisikö sillä tiedollisen opettamisen sijaan tarkoittaa diakoniseen elämäntapaan kasvattamista? Tässä työssä diakoniakasvatuksen tavoite ei suuntaa tiedollisiin sisältöihin vaan vastuun kantamiseen lähimmäisestä, osallisuuden kokemiseen ja aktiivisena seurakuntalaisena toimimiseen. Tarkoituksena on herätellä lapsia ja nuoria huomaamaan avun tarvitsijat ja huomaamaan, että omalla toiminnalla voi vaikuttaa merkittävästi toisen ihmisen elämään.

Aktiivisella seurakuntalaisella tarkoitamme henkilöä, joka kokee olevansa kristitty myös muualla kuin seurakunnan tilaisuuksissa tai tiloissa. Haluamme laajentaa diakonian käsitettä sen alkuperäiseen suuntaan: jokaiselle kuuluvaan lähimmäisen auttamiseen ja palvelemiseen. Keinona tälle näemme erilaiset vapaaehtoistoiminnan muodot ja seurakuntalaisten aktiivisuuden korostamisen. Tämä vaatii ihmiseltä silmien avaamista lähimmäisen kärsimystä kohtaan. Se vaatii myös seurakunnan työntekijöiltä uudenlaista asennetta. Miten työntekijä voisi olla ensisijaisesti mahdollistaja, avun tarvitsijan ja avun antajan yhteen saattaja, mukaan kutsuja? Vapaaehtoistoiminnan katsotaan tässä sisältävän myös sen, että ihminen toteuttaa diakoniaa omassa elämässään, ilman virallista sitoumusta ja organisaatiota.

Moni muu meidän lisäksemme on viime vuosina havahtunut diakoniakasvatuksen materiaalin puutteisiin käytännön seurakuntatyössä. Diakoniakasvatusta sivuavia opinnäytteitä oli runsaasti saatavilla. Niistä mikään ei ole kuitenkaan asettanut samanlaisia tavoitteita kuin meidän työmme. Halusimme luoda materiaalia nimenomaan pidempää ja laajempaa työskentelyä silmällä pitäen, ei yksittäistä opetuskokonaisuutta varten. Syvälinen oppiminen ja asioiden juurtuminen vaativat aikaa ja useita erilaisia lähestymistapoja.

Tavoitteemme ovat suuria ja visiomme taivaita tavoittelevia. Olemme kuitenkin realisteja. Emme kuvittele ratkaisevamme tämän työn myötä kaikkia esille nostettuja haasteita, mutta omalta osaltamme haluamme olla rakentamassa kirkkoa, jossa osallisuus ja lähimmäisenrakkaus voisivat toteutua entistä paremmin.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Tällä opinnäytetyöllä on kolme tavoitetta, jotka esitellään tässä luvussa. Ensimmäinen ja keskeisin tavoite kehittää menetelmiä diakoniakasvatukseen. Toisena tavoitteena on vahvistaa diakoniakasvatuksen avulla siltaa nuorisotyöstä aikuisena seurakuntalaisena toimimiseen. Kolmas tavoite on työntekijöiden asenteiden muokkaaminen työalarajoihin vapaammin suhtautuvaksi. Opinnäytetyön tavoitteet ovat nousseet kokemuksestamme kirkon kasvatustyössä. Kaikilla ryhmämme jäsenillä on useiden vuosien kokemus työskentelystä kirkon nuorisotyönohjaajana eri seurakunnissa. Tämän kokemuksen myötä saatu ammatillinen osaaminen kristillisen kasvatuksen kentässä on luonut hyvän pohjan lähteä kehittämään nimenomaan työelämän tarpeista nousevaa opinnäytetyötä. Tätä jo olemassa olevaa ammattitaitoa on käytetty materiaalin ideoinnissa ja kehittämisessä, ja vuosien kokemus on mahdollistanut toimivuuden arviointia hyvin käytännönläheiseltä kannalta.

2.1 Menetelmiä diakoniakasvatukseen

Lyhyen tähtäimen tavoitteeksi, ja keskeiseksi sisällöksi, opinnäytetyöllemme on asetettu menetelmien ideoiminen ja laatiminen diakoniakasvatuksen käyttöön. Tässä yhteydessä tarkoitamme diakoniakasvatuksella erityisesti diakoniseen elämänasenteeseen kasvamista ja kasvattamista. Etsimme ja kehitämme menetelmiä, joissa asenne- ja arvokasvatus korostuu. Tarkoituksena on luoda uusia työskentelyitä ja kokonaisuuksia. Tavoitteena on löytää käyttökelpoisia menetelmiä eri-ikäisten lasten ja nuorten kanssa käytettäväksi. Tässä työssä teimme rajauksen ikäryhmistä siten, että kohderyhmänä ovat yli 10-vuotiaat lapset ja nuoret. Menetelmät on kuitenkin laadittu niin, että niitä voi pienin muutoksin käyttää hyvinkin eri-ikäisten ihmisten parissa.

Katsomme diakoniakasvatuksen tarkoittavan käytännössä myös osallisuuteen kasvamista. Tarkoituksena on, että lapset ja nuoret kokevat aidosti olevansa osa seurakuntaa ja palvelevaa kirkkoa. Uskomme, että osallisuuden kokemus kantaa hedelmää pitkälle tulevaisuuteen. Tutkimustenkkin valossa esimerkiksi kirkosta erotaan paljolti siksi, että koetaan, ettei kirkolla ole mitään annettavaa itselle. Emme halua tarjota ainoastaan val-

miita keinoja auttamiseen, vaan tarkoituksena on tarjota lapsille ja nuorille mahdollisuus itse löytää oma tapansa auttaa.

2.2 Silta nuorisotyöstä tulevaisuuteen

Toisena tavoitteena on löytää keinoja, joilla lasten ja nuorten aktiivista osallistumista seurakunnan elämään voidaan jatkaa aikuisuuteen. Seurakuntien kerho- ja leiritoimintaan osallistuu runsaasti lapsia. Vuonna 2011 varhaisnuorten säännölliseen kerhotoimintaan osallistui yli 53 000 kerholaista. Leireille osallistujia oli 57 000. Rippikoulu tavoittaa ikäluokasta edelleen suurimman osan (vuonna 2011 86,2 %), ja sen jälkeiseen nuorisotyöhön osallistuu paljon nuoria. Isoskoulutukseen osallistui vuonna 2011 yli 25 000 nuorta ja käyntejä nuortenilloissa kirjattiin 448 000. (Haastettu kirkko – Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011.) Tämän jälkeen tarvitaan jotain jatkumon luomiseksi aikuisuuteen, ja siihen tarpeeseen tämä opinnäytetyö pyrkii vastaamaan.

Tulevaisuuteen liittyvänä tavoitteena halutaan nostaa esille myös se, että nykyinen kirkon vapaaehtoisten joukko, erityisesti lähetys- ja diakoniatyössä, koostuu paljolti ikääntyvistä seurakuntalaisista. Tämä on jo nyt todellinen ongelma monessa seurakunnassa: vapaaehtoisten joukko harvenee johtuen sairauksista, iän tuomista toimintakyvyn rajoituksista sekä kuolemista. Jotta uusia vapaaehtoisia löytyisi tulevaisuudessakin, täytyy lasten ja nuorten parissa tehdä työtä nyt, jolloin luodaan perusta arvoille ja asenteille.

2.3 Työntekijöiden asennemuutos

Pitkätähätäimen tavoitteena on saada eri työalojen työntekijöitä ajattelemaan uudella tavalla työnsä tavoitteita ja näkemään diakonisen elämänasenteen olennaisena seikkana ihmiselämässä ja erityisesti kristittyinä elämisessä. Kokemuksemme perusteella työntekijöiden oma asenne vaikuttaa vahvasti työn sisältöihin ja painotuksiin. Toivomme, että Jeesuksen opettama lähimmäisenrakkaus voisi tulla todeksi, eikä jäisi tyhjiksi korulauseiksi hartauksissa.

Ajatuksemme mukaan työalarajoja pitäisi enemmän ylittää, jolloin kaikki voisivat kekeä tekevänsä yhteistä työtä yhteisen asian, sekä ihmisten ja tulevaisuuden puolesta. Näillä keinoin kirkon tulevaisuuden, ja osin myös nykyisyyden, haasteisiin voisi kenties vastata. Seurakuntalaisten aktiivisuuden ja sitoutumisen kautta voisi löytyä ratkaisuja sekä pienenevien tulojen kanssa painiskeluun että jäsenkadon pysäyttämiseen. Tässä työssä koottuja diakoniakasvatuksen menetelmiä voivat luontevasti käyttää eri työalojen työntekijät erilaisten kohderyhmien parissa. Menetelmiä muokkaamalla niitä voi helposti soveltaa erittäin monipuolisesti.

Työntekijöiden asennemuutos voi toteutua vain onnistuneen tiedotuksen kautta. Materiaalin valmistuttua se on tarkoitus saada jakoon laajalle joukolle, jotta sisällöt ja menetelmät tulevat käyttöön. Tarkoituksena on käyttää materiaalia omassa työssämme seurakuntien työntekijöinä, mutta myös tarjota materiaalia muiden käytettäväksi. Tämä asettaa vaatimuksia materiaalipaketin sisällön ja käytettävyyden suhteen.

3 KOHTI DIAKONISTA ELÄMÄNTAPAA

Tämän luvun tarkoituksena on selventää lukijalle keskeisten käsitteiden sisältö, ja nostaa esille ne perusteet joiden pohjalta diakoniakasvatusta toteutetaan suunnittelemamme materiaalityypin keinoin. Luvussa esitelty teoretinen tieto on sitä, jonka perusteella materiaalia on lähdetty kehittämään nimenomaan tietyn kaltaiseksi.

3.1 Lähimmäistä palveleva diakonia

Diakonian lähtökohtana ovat Jeesukset opetukset ja hänen toimintansa. Jeesus kohtasi erilaiset ihmiset ongelmien, kuunteli ja paransi heitä sekä julisti anteeksiantamuksen sanomaa. (Nivala 2005, 139.) Jari Jolkkonen (2006, 118–123) nostaa artikkelissaan esille viisi keskeistä perustelua, miksi kristillistä diakoniaa tulee tehdä. Ensinnäkin diakoniaa tulee tehdä, koska se ilmentää Jumalan rakkautta maailmaa kohtaan. Toiseksi diakoniaa tehdään Jumalan erityisen käskyn vuoksi. Kolmanneksi diakonian taustalla vaikuttaa Jeesuksen käsky lähimmäisistä huolehtimisen välttämättömyydestä. Neljäs perustelu löytyy Jeesuksen esimerkistä ja hänen toiminnastaan lähimmäisen palvelemiseksi. Viides perustelu liittyy Jumalan valtakunnan todellisuuteen. Palvelu nähdään väyläksi tuoda Jumalan valtakunta osaksi tämänpuoleista ja toisaalta antamaan esimakua tulevasesta.

Diakonia on kristilliseen uskoon ja rakkauteen perustuvaa palvelua kirkon elämässä. Seurakunnassa pitää olla kirkkojärjestyksen mukaan kirkkoherran, kanttorin ja diakonian virka. Kirkkojärjestys myös määrittää, että seurakunnan tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on antaa apua erityisesti niille, joiden hätä on suurin. (Kirkkojärjestys 1993) Diakonia pyrkii auttamaan niitä, jotka ovat heikoimmassa asemassa tai eivät saa apua muualta. Diakonin tarkoitus on lievittää ihmisten hätää ja kärsimystä mm. taloudellisen avustamisen, kriminaali- ja päihdetyön sekä kriisiavun kautta. Diakonia pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnallisiin ongelmiin, selvittämään ihmisten hädän syitä ja poistamaan niitä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.) Diakonia toteutuu jokaisen kristityn lähimmäisvastuun kantamisena, ja se kuuluu kristillisen uskon tulkinnan mu-

kaan kaikille ihmisille. Jokainen kristitty on kutsuttu palvelemaan toisia ihmisiä. (Gothóni & Jantunen 2010, 58)

Alkuseurakunta toteutti diakoniaa pitämällä huolta köyhistä, sairaista, vangeista ja muista kärsivistä pääasiassa oman yhteisönsä sisällä. Kolmannella ja neljännellä vuosisadalla kirkon kasvaessa diakoniaa alettiin harjoittaa globaalimmin. Kristittyjen diakonista toimintaa suurten tautiepidemioiden aikana voidaan pitää merkittävänä syynä kristinuskon leviämislle. (Räisänen 2007, 37–51.)

Puhuttaessa diakoniasta voidaan sillä tarkoittaa nimenomaan kirkollista auttamistyötä ja erityisesti kristillisestä vakaumuksesta nousevaa palvelua. Diakonia voidaan kuitenkin määritellä myös avarasti kuvaamaan kaikkea sitä toimintaa jota tehdään lähimmäisen auttamiseksi. (Elenius 2007, 158.) Avarassa diakonian tulkinnassa nähdään Jumalan rakkauden välittyvän, vaikka auttaja ei kokisikaan näin. Luomisessa meille annettu kyky nähdä lähimmäisen hätä ja mahdollisuus auttaa tarvittavalla tavalla ovatkin osoitus Jumalan päätöksestä välittää rakkauttaan ihmisten välityksellä. Jumalan rakkaus tulee osaksi ihmisten elämää erilaisilla tavoilla ja erilaisten ihmisten välityksellä riippumatta siitä, kokeeko auttaja tekevänsä erityistä työtä nimenomaan Jumalan sanansaattajana. Keskeisenä määrittelyperusteena nähdään auttajan uskonnollisen vakaumuksen tai viitekehysten sijasta autettavan sen hetkinen tilanne. (Elenius 2007, 162–163.)

Tässä työssä diakonialla tarkoitetaan kaikkea sitä auttamistyötä, millä ihmiset lähimmäistään palvelevat. Korostamme sitä pienistä asioista koostuvaa ja hiljaistakin työtä mitä ihmiset päivittäin tekevät. Ajatuksemme mukaan seurakuntien työntekijöiden keskeinen tehtävä on herättää auttamishalua, diakonista elämänsäasetusta, ihmisissä ja siten tuoda Jumalan valtakunta näkyvämmäksi jo nyt.

3.2 Osallisuus seurakuntaan

Osallisuudella on useita eri määritelmiä, eikä sille ole helppo löytää yhtä selkeää määritelmää. Osallisuus voidaan nähdä vastakohtana osattomuudelle, syrjäytymiselle ja ulkopuolisuudelle. Osallisuudessa ihmiseen sitoudutaan ja hän itse on myös sitoutunut. Ih-

miseksi kasvamisen edellytys on vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa, vain sitä kautta tulemme ihmiseksi. Olemme riippuvaisia toisista ihmisistä, erityisesti niistä joilta saamme rakkautta. (Nurmi & Rantala 2011, 6.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee osallisuutta näin: ”Osallisuuden käsite liittyy yhteisöön osallistumiseen ja siinä osallisena olemiseen. Sosiaalinen osallisuus tuottaa ihmisille hyvinvointia ja terveyttä, koska osallisuus luo mielekästä merkitystä elämään. Osallisuuden kääntöpuoli on sosiaalinen syrjäytyminen. Syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteisöllisen toiminnan ulkopuolella jäämistä.” (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos i.a.)

Osallisuudesta on myös kirkossa keskusteltu viime vuosina paljon. Asiakirjassa, jonka nimi on Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö, osallisuus tulkitaan tarkoittamaan kristittyjen yhteisön yhteyttä, joka toteutuu jumalanpalveluksen ja ehtoollisen kautta. Kristilliselle seurakunnalle on ollut sen toiminnan alusta saakka tunnusomaista keskinäinen yhteys, osallisuus. Yhteinen usko liittää ihmiset toisiinsa ja Kristukseen. Kirkon tehtävä on toteuttaa sen perustehtävää: julistaa evankeliumia ja jakaa sakramenteja. Kirkko ei voi muuttaa tai luopua perustehtävästään, mutta se voi löytää uusia tapoja toteuttaa sitä. (Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö työryhmän mietintö 2007, 3.) Luterilaiset tunnustuskirjat kuvaavat kirkkoa erilaisilla vertauskuvilla, kuten Kristuksen ruumis, Kristuksen morsian ja todellinen Jumalan kansa. Nämä kertovat, että kirkko ei ole aatteellinen yhdistys vaan Jumalan luomus. Yhteinen usko Kristukseen synnyttää yhteisön. (Malkavaara 2011, 126–127.)

Mielestämme osallisuus on sitä, että ihminen ei koe ulkopuolisuutta, vaan kokee olevansa osa kristittyjen yhteisöä tietyllä alueella. Osallisuuden seurakunnassa voidaan katsoa tarkoittavan myös sitä, että kokee osallisuutta seurakunnan kaikkeen elämään: osallisuutta tietysti siinä mielessä, että on oikeutettu osallistumaan, mutta myös oikeutettu vaikuttamaan ja toimimaan tässä yhteisössä. Se tarkoittaa osallisuutta pelastukseen ja osallisuutta Kristuksen seurakuntaan täällä maan päällä. Tämä on sitä osallisuutta, jota tässä työssä haemme, osallisuutta ja sen mukanaan tuomaa vastuuta toisesta ihmisestä. Tarkoituksena on saada lapset ja nuoret kokemaan osallisuutta yhteisöön, joka välittää myös sen heikoimmista jäsenistä.

3.3 Moraalisen ajattelun ja empatian kehitys

Tässä opinnäytetyössä kootaan ja kehitetään materiaalia, jonka tavoitteena on lasten ja nuoren kasvattaminen eettisesti ajatteleviksi yhteisön jäseniksi. Tämän tavoitteen näkökulmasta ja osallistujien kohderyhmän rajaamiseksi tuli keskeiseksi löytää tietoa lasten ja nuorten moraalisen ajattelun ja empatian kehityksestä. Oman kokemuksemme mukaan oletimme, että aivan pienet lapset kannattaa jättää kohderyhmästä pois.

”Moraalilla tarkoitetaan hyvän ja pahan, oikean ja väärän erottamista ja sen mukaista toimintaa, eli oikeita ja vääriä tekoja. Sana tulee latinan tapaa tarkoittavasta sanasta *mos*, jonka monikkomuoto on *mores*. Joskus etiikalla tarkoitetaan samaa kuin moraalityöllä, mutta etiikka tarkoittaa yleensä moraalista tutkivaa tiedettä.” (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Lawrence Kohlbergin näkemys moraalisen kehityksen kuudesta portaasta on saanut eniten huomiota lapsen moraalista kehitystä kuvaavista teorioista. Kohlbergin teoria perustuu etenkin Jean Piaget’n tutkimuksiin ja käsityksiin lapsen ajattelun kehityksestä. Lapsen ajattelun rakenne on Piaget’n ja Kohlbergin mukaan kulloisessakin kehityksen vaiheessa tietynlainen, ja tämä rakenne heijastuu kaikessa. Ratkaistessaan moraalisia ongelmia lapsi kykenee hahmottamaan asiat vain omien psykologisten edellytystensä muovaaman ajattelun kautta. Psykologisen kypsymisen myötä ajattelun rakenne muuttuu moneen kertaan erilaiseksi. Kohlbergin mukaan myös moraalinen ajattelu etenee hyppäyksittäin erilaisten vaiheiden kautta. Lapsen kasvaminen tasapainoiseksi eettiseksi ajattelijaksi edellyttää, että lapsi saa käydä läpi kaikki moraalisen kehityksensä askelmat jättämättä mitään kehitysvaihetta väliin. Lapsen moraalinen ajattelu lähtee Kohlbergin mukaan liikkeelle omien tarpeiden puolustamisesta kehittyen lähiyhteisön sääntöjen kunnioittamisen kautta kohti puolueettomampaa näkökulmaa. Yleiset moraaliperiaatteet ymmärretään kehityksen viimeisessä vaiheessa kaikkien ihmisten oikeudet ja velvollisuudet kattaviksi ohjeiksi. (Nurmi 2010, 199–200.)

Kohlberg jakaa moraalisen kehityksen kuusi vaihetta kolmeen tasoon: *esikonventionaaliseen*, *konventionaaliseen* ja *postkonventionaaliseen* tasoon. Esikonventionaalisella tasolla lapsen moraalista ajattelua määrittävät ensin lasta ympäröivät aikuiset. Lapsen käsitys oikeasta ja väärästä muotoutuu palkkioiden ja rangaistusten kautta (1. vaihe).

Myöhemmin lapsi näkee toiminnan oikeellisuuden saavutettujen etujen kautta. Lapsi ottaa omien etujensa lisäksi huomioon toisille koituvat hyödyt ja haitat siten, että tasapuolisuus, reiluus ja vastavuoroisuus ovat keskeisiä (2. vaihe). Kouluikäinen lapsi on Kohlbergin mukaan usein murrosikään asti esikonventionaalisella tasolla. (Nurmi 2010, 200.)

Konventionaalisella tasolla nuori etsii säännönmukaisesti sellaista toimintaa joka johtaa oikeudenmukaisuuteen. Persoonaa koskevat moraaliset arvot on tärkeitä: koska olen hyvä ihminen, ei ole soveliasta tehdä pahaa. Toiminnan oikeanlaisuutta perustellaan yleistettävien sääntöjen avulla (3. vaihe). Seuraavassa vaiheessa säännöt ja sopimukset ymmärretään säätelevän koko sosiaalista järjestelmää. (4. vaihe). Lait, omatunto ja moraaliset auktoriteetit toimivat oikean kriteereinä. Kohlbergin mukaan monet aikuiset perustelevat oikeaa toimintaa konventionaalisen tason mukaisesti. Postkonventionaalisella tasolla oikeudenmukaisuus ei välttämättä tarkoita yhdenvertaisuutta tai tasapuolisuutta vaan sitä, että yhteiskunnan toimintaperiaatteeksi otetaan sellainen, joka takaa mahdollisimman reilun maailman toteutumisen (5. vaihe). Teorian korkeimmalle tasolle, jolla toimintaa ohjaavat universaaliset periaatteet, eivät Kohlbergin mukaan yllä kovinkaan monet ihmiset (6. vaihe). (Nurmi 2010, 200–201.)

Vaikka Kohlbergin teoria antaa edelleen käyttökelpoista näkökulmaa moraalin kehitykseen, on siinä myös monia ongelmia. Käsitys ihmisen perusluonteen itsekkyydestä ja siitä, että moraalin kehitys on laitettava liikkeelle sosiaalisin rangaistuksin, on kyseenalaistettu. ”Monien virheellisenä pitämän ajatuksen, että moraalin kehitys olisi palautettavissa rationaalisen ajattelun kehitykseen, on arvioitu nousevan Kohlbergin yksipuolisesta tutkimusaineistosta.” Kohlbergin kysely oli suunnattu pelkästään pojille, rakentamisen mittaamaan loogista päättelykykyä. Yksi Kohlbergin teoriaan kriittisesti suhtautunut on Carol Gilligan, joka on laajentanut Kohlbergin käsitystä moraalin kehityksestä tuomalla mukaan tyttöjen ja naisten näkökulmaa. Gilligan käytti tutkimuksissaan Kohlberginkin käyttämää esimerkkiä, Heinzin dilemmaa. Se on kertomus miehestä, jonka vaimo on kuolemansairas. Apteekkarin ylihinnoiteltua lääkkeen mies joutuu pohtimaan sen varastamista, sillä sovitteluratkaisua tai lainarahoja ei tunnu löytyvän. Vastaajilta pyydetään perusteluja sille miksi varastaminen olisi oikein tai väärin. Gilligan havaitsi että tyttöjen perustelut jäivät usein asettumatta millekään Kohlbergin moraalisesta kehityksen tasolle. Kouluikäiset tytöt pitivät monesti mahdottomana Heinzin dilemman ratkaise-

mista varastamisen tai ei-varastamisen suosittelemisella. Tytöt näkivät dilemman uhkaavan Herra Heinzin, hänen vaimonsa ja apteekkarin välisiä suhteita. Heidän mielestään ongelma ei ollut yksittäisen henkilön. Vastaajien mukaan yhteisön on kyettävä luomaan sellainen tila, jossa tärkeät sosiaaliset suhteet eivät ole vaarassa. Gilliganin mukaan moraalissa ei merkityksellistä ole rationaalinen kyky moraaliperiaatteiden hyödyntämiseen, vaan emotionaalinen kyky asettua toiseen asemaan. ”Moraali ei merkitse vain oikeaa päättelyä, vaan sen lisäksi ja ennen kaikkea oikeaa asennetta”. (Nurmi 2010, 201–202.)

Toisten ihmisten mielen sisältöjen tulkitsemista, ymmärtämistä ja kokemista omassa kehossa ja mielessä, kutsutaan yleisesti empatiaksi. Tällä viitataan niihin mekanismeihin mielessä ja aivoissa, jotka auttavat meitä tulkitsemaan muiden mielten sisältöjä, kokemuksia ja tavoitteita. Empatia auttaa meitä mieleemme sisällä asettumaan samanlaiseen kokemustilaan ja asemaan toisen ihmisen kanssa. Empatian kautta voimme saada mieleemme samalle taajuudelle toisen ihmisen kanssa. (Nummenmaa 2010, 132)

Robert Selmanin empatian kehityksestä kehittämä teoriamalli perustuu myös Piaget’n teorioihin. Selman on katsonut empatian kehityksen tapahtuvan viidessä eri tasossa. 0-tasolla (3-6 vuotiaat) lapsi ei kykene erottamaan ihmisen psykologisia ja fyysisiä ominaisuuksia. Lapsen suhde muihin ihmisiin on minäkeskeinen. Hän ei hahmota, että toinen voi kokea saman tilanteen eri tavalla kuin hän itse kokee. (Haapaniemi 2003, 25.) 1-tasolla (5-9 vuotiaat) lapsi erottaa psykologiset ja fyysiset ominaisuudet kuten myös tahattoman ja tahallisen toiminnan. Lapsi osaa myös erottaa omansa ja muiden näkökannat ja huomaa ne erilaisiksi. Hän käsittää näkökantojen toisiinsa sovittamisen yksisuuntaisesti niin, että vain toisen osapuolen näkökanta ohjaa toimintaa. Mahdollinen vastavuoroisuus esiintyy fyysisenä toimintana.

2-tasolla (7-12 vuotiaat) lapsen henkilökäsitykset ja ajattelu ovat toisen henkilön huomioon ottavia tai itsereflektoivia. Lapsi kykenee toimimaan ja ajattelemaan itsereflektiivisesti tai toisen näkökulman mukaisesti ja ymmärtää, että toisetkin voivat tehdä näin. Hän havaitsee ihmisen ajattelun ja tunnetilat moninaisina ja käsittää, että sekä hän että toiset saattavat tehdä jotain sellaista, mitä eivät haluaisi tehdä. Suhteet muihin ovat tällä tasolla subjektiivisia. Pelkän toiminnan lisäksi lapsi pystyy vastavuoroisuuteen myös tunteissaan ja ajatuksissaan. Hän kykenee asettumaan toisen asemaan ja käsittää, että

toinen voi toimia samoin. Hän ymmärtää myös, ettei toista voi tuntea kokonaan, mikä rajoittaa toisen asemaan asettumisessa.

3-tasolla (10-15 vuotiaat) pystytään huomioimaan kolmas osapuoli. Nuori näkee suhteellisen pysyviä arvoja ja asenteita toisissa ihmisissä. Hän pystyy syrjäyttämään kokonaan oman näkökantansa ja asettumaan täysin ulkopuolisen ihmisen asemaan. Nuoren on mahdollista tarkkailla itseään samanaikaisesti sekä toimijana että kohteena. Hän pysyy pohtimaan toiminnan vaikutuksia itseensä toimiessaan. Nuoren suhteet muihin ovat molemminpuolisia. Nuori kykenee käsittelemään samanaikaisesti sekä omaa että muiden näkökantoja, jolloin tilannetta ja osapuolia voidaan katsoa ulkopuolisen tai yleisen näkökannan mukaan. (Salo 2004, 16–17.)

4-taso ulottuu 12- ikävuodesta aikuisuuteen saakka. Tällä tasolla yksilö hahmottaa motiivien, ajatusten, tunteiden tai toimintojen määräytyvän psykologisesti vaikkei hän välttämättä pystykään ymmärtämään niitä. Hän käsittää persoonallisuuden rakentuvan piirteistä, asenteista ja arvoista, uskomuksista, eli kokonaisuudesta. Yksilö ymmärtää sekä ihmisten subjektiivisia että ihmisten yhteisiä näkökantoja. (Salo 2004, 16–17)

Moraalisen ajattelun vaiheiden ja empatian kehittymisen tasojen pohjalta sekä oman ammatillisen kokemuksemme perusteella päätimme rajata materiaalipaketin kohderyhmän alkamaan n. 10 vuotiaista lapsista. Tuon ikäisillä lapsilla alkaa jo olla henkisiä valmiuksia asettua toisen ihmisen asemaan. Kehitys on hyvin yksilöllistä, mutta toisaalta uskomme, että tämän kaltaisten työskentelyjen kautta lasten ja nuorten moraalinen ajattelu ja empatiakyky voi myös saada hyvää pohjaa kehitykselleen.

3.4 Diakoniakasvatus

Diakoniakasvatuksen teologinen lähtökohta nousee lähetys- ja kastekäskystä sekä Jeesuksen pelastus- ja sovitustyöstä. Diakonia on koko seurakunnan asia, kaikkien työntekijöiden on pidettävä diakonista näkyä yllä tehtäviensä hoidettaessa. Seurakunnan kasvatustoiminnan yksi tärkeä tavoite on ohjata lapsia ja nuoria elämään diakonisesti eli toiset huomioon ottaen. (Honkkila 2002, 269.) Diakoniakasvatus alkaa päiväkerhoista ja pyhäkoulusta ja on rippikoulun opetusohjelmassa, mutta myös aikuisten retket, piirit ja

kerhot ovat sen toteuttamista (Veikkola 2002, 107). Diakoniakasvatuksen tehtävä on oman paikan löytäminen sekä diakonian toteuttaminen erilaisissa toimintaympäristöissä. Sen tavoitteena on kristittyinä eläminen ja lähimmäisyys. (Huumo 2005, 25–26.)

Maria Obafeimi määrittelee artikkelissaan diakoniakasvatusta: ”Diakoniakasvatus on kutsumista, ohjaamista, innostamista, tukemista ja rohkaisua eli kasvamaan saattamista kristittyinä, seurakunnan jäsenenä ja diakoniatoimijana. Diakoniakasvatuksen lähtökohdaksi on kirkko ja sen kristillinen opetus sekä päämääränä jumalanpalvelusyhteydestä elävä ja ammentava diakoniaseurakunta.” (Obafeimi 2002, 254.)

Tässä työssä tarkoitamme diakoniakasvatuksella kaikkea sitä seurakunnissa tehtävää työtä, jonka tavoitteena on seurakuntalaisten lähimmäisenrakkauden ja auttamishalun lisääminen. Materiaalin kohderyhmänä nähdään tässä yhteydessä lapset ja nuoret, mutta diakoniakasvatusta tulisi toteuttaa ennakkoluulottomasti kaikkien ikäryhmien keskuudessa. Diakoniakasvatuksen tavoitteena on, että jokainen voisi kokea välittävänsä Jumalan rakkautta auttamalla lähimmäistään.

3.5 Eettinen kasvatus

Käsitteinä diakoniakasvatus sekä eettinen- ja moraalikasvatus ovat melko lähellä toisiaan. Voidaan kenties sanoa, että diakoniakasvatus on osa moraalikasvatusta. Diakoniakasvatukselle ominaista ja keskeistä on se, että siinä nojataan kristilliseen ihmiskäsitykseen ja arvomaailmaan. Näin ollen kasvatusta suunniteltaessa ja toteutettaessa ei periaatteista tarvitse käydä suurta keskustelua toisin kuin yleisessä eettisessä kasvatuksessa, jossa yhteiskunnan moniarvoisuus ja heterogeenisuus luovat tarpeen tavoitteiden tarkalle määrittelylle. (Ks. Kallio 2005, 12–15.)

Eettisellä kasvatuksella voidaan tarkoittaa erilaisia asioita ja tavoitteet ja sisällöt voivat vaihdella. Eettinen kasvatus voi olla tapakasvatusta, tiettyjen opinkappaleiden juurruttamista, monipuolisen ajattelun tukemista tai empatiakehityksen tukemista. Siinä voidaan korostaa kognitiivis-rationaalisia ajattelutaitoja, jolloin eettisen kasvatuksen tulisi antaa eväitä moraaliseen ajatteluun. Toisaalta voidaan korostaa toimintaa moraalin kehityksen mittarina. Tällöin vasta konkreettinen toiminta eettisesti toivotulla tavalla kertoo

eettisen kasvatuksen sisäistymisestä. Moraalinen ajattelu on vasta esivaihe tällä matkalla. Kolmantena vaihtoehtona voidaan nähdä käsitys, jonka mukaan vasta tunteita herättämällä voidaan juurruttaa eettinen kasvatus riittävän syvälle kasvatettavan mieleen. Tällöin kokemuksellisuus ja elämyksellisyys korostuvat kasvatuksen välineinä. Neljäs käsitys perustuu kaiken tämän yhdistämiseen. Tunteet, ajattelu ja tahto ovat kaikki keskeisiä tekijöitä eettisen kasvatuksen kentässä. (Kallio 2005, 16–18.)

Kirjassaan Eeva Kallio (2005, 19) toteaa, että ”Arvokasvatus ei voi olla näennäiskasvatusta, joka ei heijastu millään lailla arkeen ja jossa mallien toiminta on ristiriidassa itse opetussisällön kanssa.” Tässä lauseessa korostuu käsitys, että esimerkin voima on suurempi kuin varsinaisen kasvatustyön. Seurakunnan työntekijäkin on aina, myös vapaalla ollessaan, seurakunnan työntekijä ja antaa omalla toiminnallaan mallin siitä, millaista toimintaa ja millaisia arvoja yhteisö edustaa. Tästä kertoo esimerkiksi se, miten työntekijä kohtaa lähimmäisiään kaupan hyllyjen välissä, onko hänellä aikaa pysähtyä kysymään kuulumisia, tai auttaako hän nostamaan ikääntyneen ostokset autoon.

Eettisen- ja moraalikasvatuksen rinnalle voi nostaa Tapio Puolimatkan (2011, 166–169.) käyttämän käsitteen ”omantunnon kasvattaminen”. Hänen mukaansa omaatuntoa voi ja pitääkin kasvattaa. Omantunnon kasvattaminen tarkoittaa käytännössä eettisen tiedon selventämistä, sen kehittämistä ja aktivoimista. Aikuisen läsnäolo ja tuki tunteiden ja arvonäkökulman arvioinnissa on lapsen kehityksen kannalta keskeistä. Aivan pienenä lapsena alkavat sisäistyä hyötyarvot. Myöhemmässä kehityksen vaiheessa löytyvät totuuden, kauneuden ja oikeudenmukaisuuden arvot, ja lapsi oppii myös tunnistamaan arvojen tärkeysjärjestyksiä. Moraalikasvatuksen avulla lasta voidaan auttaa muodostamaan käsitteellisiä ja teoreettisia rakenteita oman eettisen intuitiivisuutensa tueksi. Eri-tyisesti monimutkaisten moraalisten kysymysten ratkaisemiseksi käsitteellistäminen on tärkeää. Omatunnon kehittyminen ja aktivoituminen vaatii monimutkaisuutensa vuoksi runsaasti aikaa ja harjoitusta. Omatunnon kasvattamiseen ei riitä pelkästään älyllinen ja käsitteellinen opetus. Keskeistä on seurata myös toisten ihmisten toimintaa erilaisissa eettistä päätöksentekoa vaativissa käytännön tilanteissa. Tapio Puolimatka esittelee teoksessaan J.Budziszewskin määrittelemiä moraalisen kasvatuksen päätehtäviä. Budziszewskin mukaan omatunto koostuu omatunnon pintatasosta ja syvätasosta. Omatunnon pintataso voi tehdä erehdyksiä, mutta syvätaaso ei. Kasvatuksen kautta pyritään nostamaan omatunnon pintatasolle, ja paremmin tietoisuuteen, mitä omatunnon syvätasolla

on. Moraalisen kasvatuksen keskeisenä tehtävänä on myös vahvistaa moraalisen tiedon vaikutusta käytännön elämässä. Budziszewskin mukaan pelkkä tieto oikeasta ja väärästä ei riitä estämään väärin valintojen tekemistä. Kasvatuksen avulla omatuntoa voi kehittää ja syvätason vaikutusta soveltavissa tilanteissa lisätä.

Edellä kuvattu vastaa meidän käsitystämme moraalisesta kasvatuksesta erittäin hyvin. Tarkoituksena ei ole varsinaisesti opettaa lapsille ja nuorille miten toimia elämässään. Keskeisenä on ajatus siitä, että tuo tieto löytyy heistä itsestään ja erilaisten työskentelyjen ja kokemusten avulla se saadaan vain nousemaan pintaan. Herättelemällä lapsia ja nuoria havahtumaan lähimmäisen tilanteeseen ja auttamalla asettumaan hänen asemaansa oletamme, että lähimmäisenrakkauden ihanne vahvistuu. Vahvistamalla tätä myös toiminta muuttuu enemmän ihannetta vastaavaksi. Sekä Tapio Puolimatka (2011) että Eeva Kallio (2005) nostavat esille esimerkin myötä tapahtuvan moraalisen kehityksen. Työntekijän osoittama esimerkki vaikkapa välittämällä ja aidosti kohtaamalla kyseisen lapsen tai nuoren, voi saada enemmän hyvää kehitystä aikaiseksi kuin pitkä työskentely, jossa työntekijä vaikuttaa välinpitämättömältä läsnäolijoita kohtaan. Tämä ajatus on tärkeä myös meidän mielestämme.

3.6 Motivaatio vapaaehtoistyön tekemiseen

Motivaatio on se tekijä joka ohjaa, suuntaa ja ylläpitää yksilön toimintaa. Oppijan pitää olla kiinnostunut opiskeltavasta asiasta, pitää opittavaa asiaa tärkeänä ja kiinnostavana omassa elämässään, että syvällistä oppimista voisi tapahtua. Jotta motivaatio säilyy hyvänä, on oppijan tiedettävä mihin opittua tietoa tai taitoa tarvitaan ja missä sitä voi käyttää. Oppimiseen liittyvien tehtävien kannattaa liittyä oppijan elämään mahdollisimman hyvin ja oppimismenetelmien suosia oppijan oma-aloitteisuutta ja itsenäisyyttä. (Pruuki 2008, 21.) Uusien asioiden syvällisen oppimisen edellytyksenä voidaan nähdä riittävän suuri motivaatio asian omaksumisen suhteen. Syvällisessä oppimisessa keskeistä on pitkä prosessi. Perusteellista oppimista ei tapahdu yksittäisellä kerralla, vaan siihen vaaditaan pidempi työskentelyaika ja useampia erilaisia oppimiskokemuksia. Jos tarkoituksena on muuttaa oppijan suhtautumista elämään ja ympäröivään maailmaan, täytyy op-

pijalla olla riittävä motivaatio asian suhteen ja oppijan tulee ymmärtää opittavien asioiden mielekkyys. (Puolimatka 2011, 198.)

Myös vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa tärkeintä on motivaatio. Motivaatio ja sitoutuminen ovat toisilleen läheisiä käsitteitä, jotka molemmat on otettava huomioon kun mietitään vapaaehtoisten motivaatiota eli sitä, miksi ihminen tekee vapaaehtoistyötä. (Yeung 2005, 87.) Yeung viittaa kirjoituksessaan myös Fordin MST - teoriaan, jossa Ford on laatinut 17 periaatteen listan koskien ihmisten motivoitumista. Näistä periaatteista keskeisimmäksi hän nostaa toiminnan mahdollistamisen ja kannustamisen merkityksen. (Yeung 2005, 97.)

Edellä mainitun pohjalta herää kysymys, kannustetaanko ja mahdollistetaanko kirkossamme nuorten vapaaehtoistoimintaa tarpeeksi. Voidaan kysyä, millä keinoin olisi mahdollista löytää sopivia tapoja nuorten toimimiselle lähimmäisen auttamiseksi. Tarkerrutaanko vastuukysymyksiin liikaa, ja pidetäänkö nuorten alaikäisyyttä ylitse pääsemättömänä ongelmana? Jaksavatko työntekijät kannustaa ja kiittää mukana toiminnassa olevia vapaaehtoisia, aikuisiakaan, riittävästi? Omasta kokemuksestamme käsin arvioituna ongelmana usein on se, että samat vapaaehtoiset toimivat useissa tehtävissä ja uusien löytäminen on vaikeaa. On syytä pohtia, millä keinoilla rohkaista ja kutsua mukaan sellaisiakin jotka ovat arkoja itse tarjoutumaan. Yeung toteaa vielä, että jokaisella ihmisellä on omat motivaationsa, eli syynsä toiminnalle, ja ne muuttuvat jatkuvasti (Yeung 2005, 98). Keskeistä on siis löytää ne yksilölliset seikat, jotka saavat tulemaan mukaan toimintaan ja pysymään siinä.

3.7 Eettinen kasvatus draaman avulla

Opinnäytetyössämme ei ole tarkoituksena vain kasvattaa lapsia ja nuoria tiedollisesti, vaan vaikuttaa heidän eettiseen kasvuunsa ja asenteisiinsa. Asenteet ovat ihmisten taipumuksia arvioida asioita ja tilanteita. Asenteisiin kuuluu tiedollinen, tunteenomainen ja toiminnallinen ulottuvuus. Jotta asenteissa saadaan kasvua ja muutosta aikaiseksi, on huomioitava kaikki kolme ulottuvuutta. (Pruuki 2008, 37.) Opinnäytetyömme menetelmissä pyrimme huomioimaan siis tiedon lisäksi tunteen ja toiminnan.

Kokemuksen kautta tapahtuva oppiminen auttaa tiedon jäsentelyssä, tekee opituista asioista osan elämää ja teoreettisesta tiedosta elävää sekä kannustaa kriittiseen ajatteluun. Draamalliset harjoitteet vahvistavat itseluottamusta ja rohkeutta tuoda omat mielipiteensä esiin. (Penttilä, 2012; Pruuki 2008, 38.) Tässä yhteydessä draamalla tarkoitetaan luovaa työskentelyä ja opetusmenetelmää, jossa käytetään erilaisia teatteri-ilmaisun keinoja. Draaman avulla voi harjoitella toisen asemaan asettumista ja pohtia erilaisia toimintavaihtoehtoja moraalisesti haastavissa tilanteissa. Draamatyöskentelyn avulla voi omaksua erilaisia rooleja ja näkökulmia, ja vaikka toiminta ei olekaan todellista, emotionaalinen kokemus on. Roolityöskentelyn avulla voidaan lisätä suvaitsevaisuutta erilaisia arvoja kohtaan sekä empatiakykyä ja arvostusta taustaltaan erilaisia ihmisiä kohtaan. Roolityöskentelyssä voi asettua esimerkiksi koulukiusaamistapauksessa erilaisiin rooleihin. Draaman avulla toteutettuun eettiseen kasvatukseen tulisi valita aiheita kasvatettavien omasta elämän piiristä, jolloin tilanteisiin on helpompi samaistua ja niiden yhdistäminen omaan elämään onnistuu helpommin. (Nurmi 1999, 17–20.)

Draamakasvatus ei ole vain esteettistä kasvatusta, vaan se tarjoaa ymmärrykselle, ajattelulle, tunteille ja arvoille uusia näköaloja ja vaihtoehtoja (Heikkinen 2004, 7). Draamakasvatus tarjoaa myös perustelut empaattisen roolileikin käyttöön. Osallistuja voi seistä jonkun toisen kengissä tuntien "tämä tapahtuu minulle". (Heikkinen 2004, 86.) Roolin vaihto auttaa toisten ihmisten ymmärtämistä. Asettumalla erilaiseen rooliin on parempi mahdollisuus ymmärtää ihmisten erilaisia ajatuksia ja tunteita sekä toimintaa. (Pruuki 2008, 38.) Heikkisen (2005, 28) näkemys, että draamakasvatuksen tavoite pitkällä tähtäimellä on auttaa oppijaa ymmärtämään itseään ja maailmaa, jossa hän elää, tukee draamallisen toiminnan käyttämistä opinnäytetyömme menetelmissä. "Ihminen prosessoi tietoa tehokkaimmin silloin, kun hänen emotionsa ovat mukana. Koska toisen ihmisen kenkiin tai ihon alle meneminen mahdollistaa perspektiivin vaihdon ja erilaisten näkökulmien oivaltamisen, on roolinvaihto oiva keino moniin tärkeisiin kognitiivisafektiivisiin kasvatustavoitteisiin pyrittäessä" (Kaartinen & Sura 2006, 15). Kokemuksen kautta tapahtuva oppiminen auttaa tiedon jäsentelyssä, tekee opituista asioista osan elämää ja teoreettisesta tiedosta elävää sekä kannustaa kriittiseen ajatteluun. Draamalliset harjoitteet vahvistavat itseluottamusta ja rohkeutta tuoda omat mielipiteensä esiin. (Penttilä, 2012.) Käytettäessä draamallisia menetelmiä, on erityisen tärkeä purkaa kokemuksia jälkikäteen. Kun ihminen on heittäytynyt draaman vietäväksi, hän ei ilman purkua ymmärrä kokemuksensa laatua ja merkitystä. (Heikkinen 2004, 87.)

4 NUORTEN SUHDE DIAKONIAAN JA VAPAAEHTOISTOIMINTAAN

Tässä luvussa tarkoituksena on kuvata nuorten suhdetta lähimmäisen auttamiseen ja diakoniaan. Käsityksemme mukaan useissa seurakunnissa nuorisotyön arki ja diakoniatyö ovat hyvin kaukana toisistaan. Diakoniatyön ja diakoniatyöntekijöiden kontakti nuoriin muodostuu usein lähinnä rippikoulun opetuksesta ja mahdollisesti Yhteisvastuukeräyksen kautta. Käytännössä monessa seurakunnassa diakoniatyöntekijät eivät juuri tee työtä diakoniakasvatuksen parissa. Nuorissa ja heidän mahdollisessa osallistumisessaan vapaaehtoistyöhön on suuri käyttämätön potentiaali.

4.1 Aikaisemmat opinnäytetyöt

Diakoniakasvatukseen liittyen on tehty paljon opinnäytetöitä, hankkeita, projekteja ja tutkimuksia. Suuressa osassa löytämistämme opinnäytetöistä diakoniakasvatusta on tutkittu ja menetelmiä laadittu lähinnä rippikoululaisille.

Marjaana ja Pekka Kososen opinnäytetyössä tutkittiin diakoniakasvatusta rippikouluissa Kuopion Hiippakunnan alueella. Kysely tehtiin seurakuntien diakonia- ja nuorisotyöntekijöille. Moni toivoi rippikouluun materiaalia, esimerkiksi virikevihkoa diakoniakasvatukseen. (Kosonen & Kosonen 2006, 34.) Sama toive nousi esiin Hännisen ja Wahlroosin opinnäytetyössä, jossa he tutkivat Mikkelin hiippakunnan rippikoulujen diakoniakasvatusta. Heidän tutkimuksessaan materiaalityö oli jaettu suoraan nuorille suunnattuun, nuorten omaan elämään liittyvään ja uusia ideoita antavaan virikemateriaaliin. (Hänninen & Wahlroos 2010, 42.)

Myös olemassa oleva materiaali on suunnattu lähinnä rippikoulukäyttöön. Tällaisia ovat esimerkiksi Maarit Anttilan (2011) opinnäytetyö *Pidä huolta, lautapeli* diakoniasta rippikoulukäyttöön, Hildénin & Moision (2005) *Ristinkantajat*, diakoniaopetuspaketti rippikouluun sekä Rinta-Säntin (2009) *Diakoniakasvatus rippikoulutyössä* -materiaali. Pauliina Tikkanen (2013) on koonnut diakoniakasvatusmateriaalia Äänekosken seurakunnan rippikoulutyön käyttöön.

Erittäin mielenkiintoinen on Elina Saarelaisen (2011) opinnäytetyö *Köyhyyspeli - Sukellus arkeen suomalaisen köyhän roolissa*. Tässä pelissä eläydytään erilaisissa elämäntilanteissa elävien ihmisten elämään ja erityisesti elämän haasteisiin. Tapaukset vaikuttavat todentuntuksiltaan ja vaihtoehtoja pelin kulkuun on jonkin verran. Opinnäytetyönsä puitteissa Saarelainen kokeili peliä kolmessa nuorten ryhmässä koko ajan peliä kehittämisen.

Opinnäytetyössään *Diakoniakasvatuksella nuoria mukaan seurakunnan vapaaehtoistyöhön* Huumo (2005) tutkii menetelmiä ohjata nuoria vapaaehtoistyöhön. Huumo tuo myös vahvasti esiin eri työalojen yhteistyön ja sen, että diakonia kuuluu kaikille. Tämä seikka tulee olemaan vahvasti esillä myös meidän opinnäytetyössämme.

Kyttä (2008) kysyi nuorilta millaista vapaaehtoistyötä he ovat valmiit tekemään ja työntekijöiden mielipidettä nuorten ajatuksista. Nuorille järjestettiin ryhmähaastatteluita. Haastatteluissa tuli esiin, että nuoret haluavat auttaa vanhuksia ja kokevat vertaisauttamisen tärkeäksi. Työntekijät ottivat nuorten ajatukset positiivisesti vastaan. Tässä opinnäytetyössä nousee esille seikka, joka on myös meidän ajatuksissamme keskeinen: se että pitää kysyä myös nuorilta itseltään miten he haluavat auttaa ja osallistua. Vain siten nuoret voivat tuntea itsensä osalliseksi. Pyrimme löytämään omaan opinnäytetyöhömmen menetelmiä, joilla työntekijä voi tukea nuorten omaa osallistumista ja osallisuuden kokemista diakoniassa sekä avuntarpeen havaitsemista omassa lähiympäristössään.

Löytämiemme lukuisien diakoniakasvatukseen liittyvien opinnäytetöiden ja selvitysten joukosta ei löytynyt juurikaan sellaisia, joiden tavoite suuntaisi tiedollisen opettamisen sijasta arvo- ja asennekasvatukseen. Tämä havainto ohjasi suuntaamaan materiaalimme tavoitteet erityisesti valitsemaamme suuntaan.

4.2 Nuorten arvot ja asenteet

Perinteisesti uskonto on määritellyt ihmisten maailmankuvaa vahvasti. Nykyihmiselle uskontoon liittyvät asiat ovat kuitenkin yksityisiä, ja harva enää etsii kysymyksiinsä vastauksia pyhistä kirjoituksista. (Helve 2002, 125.) Vanhemmilla on suuri merkitys

lasten ja nuorten arvojen muodostumisessa (Helve 2007, 291). Se, millaisiksi lasten ja nuorten uskomukset, arvot ja asenteet muodostuvat, riippuu ympäristöstä omaksutuista asenteista. Sosialisatiolla tarkoitetaan yksilön kasvamista osaksi yhteiskuntaa; sen normien ja toimintamallien omaksumista. Sosiaalistumisen ja kulttuurin omaksumisen kautta opitaan käsityksiä, joiden perusteella määritellään mm. oikea ja väärä. Sosiaalistumista tapahtuu, paitsi vanhempien, koululaitoksen ja esimerkiksi kirkon toteuttamana, myös epävirallisia väyliä myöten. Tällaisia informaaleja kasvattajia ovat mm. lasten ja nuorten kaverit sekä erilaiset mediat. ”Tosi-tv-moraalilla” tarkoitetaan arvomaailmaa, jossa olennaisinta on kilpailussa menestyminen. Siinä unohdetaan kokonaan sellaiset hyveet kuten rehellisyys ja toisen auttaminen. Menestystä tuovat taitava valehtelu, itsekkyys ja ahneus. Jos kilpailussa ei pärjää eikä kestä nöyryytystä toisten edessä, tulee auttamattomasti hädetyksi pelistä tai yhteisöstä. (Helve 2007, 284–285.)

Helena Helve (2002, 200) on tutkimuksessaan selvittänyt mm. nuorten suhtautumista huono-osaisiin. Tutkimuksessa käy ilmi että nuorten suhtautuminen oli muuttunut selvästi kielteisemmäksi huono-osaisten auttamista kohtaan vuosien 1989 ja 1996 välillä. Vuonna 1989 nuorista 79 % oli sitä mieltä, että maamme elintaso on niin korkea että meillä tulee olla varaa huolehtia nykyistä paremmin työttömistä, sairaista, vammaisista ja muista huono-osaista lähimmäisistämme. Vuonna 1996 tätä mieltä oli enää 59,8 % nuorista. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että nuorten arvot ovat monessa suhteessa melko jäsentymättömiä ja ristiriitaisia keskenään. Samoin arvot ja asenteet ovat tilannekohtaisia. Nuoret arvostavat yksilönvapautta, ovat huolissaan ympäristöstä, luottavat siihen että ahkera ja osaava työntekijä löytää aina työtä, uskovat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa oman elämänsä suhteen ja pitävät sukupuolten välistä tasa-arvoa tärkeänä. Nuoret ovat sitä mieltä, että nyky-yhteiskunnassa pitää olla röyhkeä pärjätäkseen, he eivät ole valmiita tinkimään saavutetuista eduista huonompiosaisten hyväksi, heitä ei kiinnosta politiikka ja työn tärkein puoli on mielenkiintoisuus. (Helve 2002, 207–209.)

Myös uskonnollisuus on muuttanut muotoaan. Erityisesti nuoret ja nuoret aikuiset suhtautuvat hyvin avoimesti erilaisiin maailmankatsomuksellisiin aineksiin. Kirkko ei edusta heille auktoriteettia, vaan käsityksiä ja tulkintoja voidaan poimia vapaasti erilaisista lähteistä. Uskonnossa on enemmänkin kyse kokemuksista ja sosiaalisista suhteista kuin vanhemmilta periytyneestä traditiosta. (Meidän kirkko – Osallisuuden yhteisö. Työryhmän mietintö 2007, 11.)

Kirkosta eronneista valtaosa on nuoria aikuisia. Vuonna 2006 eroajista 70 % oli iältään 20–39 -vuotiaita. Tutkimusten mukaan yleisin syy erota kirkosta on se, ettei eroaja koe kirkolla olevan tarpeeksi merkitystä itselleen. Nuorista aikuisista, jotka kirkosta eroavat, valtaosalla on myönteinen tai neutraali kuva kirkosta. He eivät siis ole varsinaisesti pettyneitä kirkkoon ja sen toimintaan. (Meidän kirkko – Osallisuuden yhteisö. Työryhmän mietintö 2007, 16.)

4.3 Nuoret ja vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoimintaan osallistuneiden nuorten määrä on ollut pienessä kasvussa 2000-luvun aikana. Vuoden 2012 nuorisobarometrissä 37 % nuorista (15–29 -vuotiaita) ilmoittaa osallistuneensa viimeisen kahden vuoden aikana vapaaehtoistoimintaan. Lisäksi 27 % ilmoittaa olevansa kiinnostunut osallistumaan, jos heitä pyydetäisiin. Vapaaehtoistoimintaan osallistuneet osallistuvat myös tavallisesti useisiin eri vapaaehtoistoiminnan muotoihin. Vapaaehtoistoiminnan toimintamuodoista suosituimpia ovat lasten ja nuorten kasvatus, urheilu ja liikunta sekä oppilaskunta- tai tukioppilastoiminta. Merkittävimmät syyt osallistua vapaaehtoistoimintaan ovat halu auttaa muita, toiminnan hauskuus, kaverit ja yhdessä tekeminen, elämäkokemuksen saaminen ja uusien asioiden oppiminen. Nämä syyt olivat vastaajista vähintään 80 %:lle hyvin tärkeitä tai melko tärkeitä. Sen sijaan uskonnollinen tai poliittinen vakaumus olivat syynä toimintaan osallistumiselle huomattavasti harvemmin. Uskonnollinen vakaumus oli 19 %:lle, ja poliittinen vakaumus 14 %:lle hyvin tärkeä tai melko tärkeä syy. Vapaaehtoistoimintaan osallistumattomuuden yleisimmäksi syyksi tutkimuksessa nousee ajanpuute. Seuraavaksi tärkeimpiä syitä ovat ”ei ole pyydetty mukaan”, saamattomuus, ”en ole tullut ajatelleeksi”, sopivan seuran tai ryhmän puute, tarjonnan puute sekä kokemus siitä että toiminta ei ole houkuttelevaa. (Myllyniemi 2012, 18–25.)

Tulokset haastavat. Nuorten halu auttaa toisia ihmisiä nousee vahvaksi syyksi osallistua vapaaehtoistoimintaan. Se kuulostaa lupaavalta. Voisiko tästä johtaa päätelmän siihen, että on olennaista, että vapaaehtoistyötä tekevä tietää miksi työtä tehdään, miten se vaikuttaa toisten elämään konkreettisella tasolla, ja että tulokset pitää saada näkyviksi? Aikuisen näkökulmasta nuorten ajanpuute osallistumattomuuden syynä saa pohtimaan ajankäyttöön liittyviä kysymyksiä. Mihin nuorten aika menee? Kuormittaako koulu?

Vievätkö harrastukset koko nuoren vapaa-ajan? Kuluuko aika tietokoneen tai muun sähköisen median ja pelien äärellä? Muut tärkeiksi nousseet syyt sen sijaan herättävät ajattelemaan mahdollistamisen kysymyksiä. Miten toimijat osaisivat tuoda vapaaehtoistoiminnan muotoja paremmin ja houkuttelevammin nuorten tietoisuuteen? Miten voisi kutsua mukaan tehokkaammin ja myös oman sosiaalisen verkoston ulkopuolelta? Miten herättää nuoria ajattelemaan asioita heikompiensaisten näkökulmasta ja samalla näkemään omat vaikuttamisen mahdollisuutensa?

4.4 Palvelutehtävät osana diakoniakasvatusta

Yhdysvalloissa monien koulujen opetukseen kuuluu osallistuminen erilaisiin palvelutehtäviin. Kurssi saattaa koostua esimerkiksi osallistumisesta ruoan jakeluun vähäosaisille sekä mahdollisuudesta reflektoida kokemuksiaan ja keskustella yhdessä opettajan ja muiden opiskelijoiden kanssa aiheeseen liittyvistä kokemuksista ja vaikka lehtiartikleista. Palvelutehtävän osuus saattaa olla esimerkiksi 20–30 tuntia vuoden aikana. Tämän kaltaista opiskelua toteutetaan osana kaiken ikäisten lasten ja nuorten opiskelua. Tutkimusten mukaan tämän kaltaisella opiskelulla pystytään vähentämään ei-toivottua käyttäytymistä nuorten keskuudessa. Sillä voidaan vaikuttaa myös nuorten moraalien kehitykseen. Palvelutehtävän sisältäneisiin opintoihin osallistuneiden luotettavuus, empatiakyky ja toisten hyvinvoinnista välittäminen olivat paremmalla tasolla kuin sellaisilla opiskelijoilla, joiden opintoihin palvelutehtäviä ei sisältynyt. Palvelutehtävien myötä myös nuorten usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin toisten auttamiseksi kasvoi. (Hart, Matsuba, Atkins 2008, 484–489.)

Suomessa moniin rippikouluihin sisältyy osallistumista erilaisiin palvelutehtäviin. Käytännössä se saattaa tarkoittaa vierailua vanhainkodilla tai sairaalassa lukemassa, laulamassa tai ulkoiluttamassa pyörätuolilla liikkuvia. Usein palvelutehtävä on kertaluonteinen. Tällaisen kokemuksen jälkeen mahdollisuus purkaa omia ajatuksia ja tunteita on erittäin tärkeä. Kokemuksemme mukaan useimmiten vaikuttaa siltä, että kokemus on ollut nuorelle arvokas ja erittäin myönteinen joko positiivisen kohtaamisen myötä tai omien ennakkoluulojen ja ehkä pelkojenkin voittamisen vuoksi. Voisiko tällaisesta toiminnasta tehdä pitkäjänteisempää? Voisiko seurakunnan työntekijä organisoida sitä?

Yhtenä ratkaisuna voisi toimia ”palvelupassi”, jonka ideaa esitellään tarkemmin liitteessä 3.

5 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

5.1 Lähdeaineiston hankinta

Tässä työssä lähdemateriaalin tarve kohdentui erityisesti teoreettisen tiedon suuntaan. Kokemuksestamme kristillisessä kasvatustyössä oli valtavasti apua työn tekemisessä ja usein olikin sellainen tilanne, että meillä oli asiasta jo jonkinlainen käsitys ja sille piti löytää vahvistus luotettavasta lähteestä. Varsinaisiin menetelmäoppaisiin tai muihin materiaalipaketteihin emme juuri perehtyneet, koska niiden käyttö oli työelämästä kaikille tuttua ja olemassa olevan materiaalin tuntemus kaikilla hyvää. Tälläkin saralla perehdyimme lähinnä menetelmien taustalla oleviin periaatteisiin ja teorioihin. Tällaista haettavaa tietoa oli esimerkiksi draamalliseen työskentelyyn liittyvä taustatieto.

Erilaista lähdekirjallisuutta ja -aineistoa oli runsaasti saatavilla. Lukemista ja perehtymistä on löytynyt helposti erilaisten hakupalvelujen ja kirjastojen kautta. Havainto ja ymmärrys siitä, että diakoniakasvatus tulee lopulta aika lähelle arvokasvatusta, eettistä kasvatusta ja moraalikasvatusta, avasi kokonaisuutta helpommin lähestyttäväksi. Teoriatietoa nimenomaan diakoniakasvatuksesta ei juuri ollut saatavilla ja se oli paikoitellen vanhaa.

Alussa jaoimme aineistohankintaa ja teoriatiedon etsimistä aiheiden mukaan ryhmän jäsenten kesken. Työskentelyn edetessä työnjako alkoi muodostua luontevasti kiinnostuksen ja löydettyjen lähdemateriaalien perusteella sen enempää jakamatta. Kuten koko työn, myös lähdeaineiston, kannalta rajaaminen muodostui olennaiseksi asiaksi. Kiinnostavia ja aihetta sivuavia lähteitä löytyi prosessin edetessä yhä enemmän ja enemmän. Tuli kuitenkin tarpeelliseksi tehdä päätös asioista ja niiden rajoista, joita tässä työssä käsitellään. Erityisesti kasvatuksen ja ohjauksen puolella teimme ratkaisun keskittyä nimenomaan moraalien ja arvojen näkökulmaan. Myös materiaalipaketin osalta päätimme suunnata menetelmät nimenomaan ammattilaisille, jolloin ohjauksen käytäntöihin ei tässä yhteydessä ollut tarvetta paneutua kovin syvällisesti.

5.2 Työskentelyn eteneminen

Opinnäytetyön idea nousi vahvasti tekijöiden taustasta. Kokemus kirkon nuorisotyönohjaajan työstä ja opinnot diakoniksi, sai hakemaan opinnäytetyöhön aiheen jossa voisi yhdistää koko ammatillisen osaamisen. Alusta alkaen oli selvää että haluamme tehdä materiaalia nimenomaan työalarajat ylittävään työhön. Käsityksemme mukaan kirkolla ja seurakunnilla on erityinen haaste alkaa katsoa työtä enemmän kokonaisuutena kuin yksittäisten työntekijöiden antamana työpanoksena. Pohjalla on myös käsitys siitä että kirkon täytyy sopeutua tulevaisuudessa muuttuviin olosuhteisiin ja taloudellisesti entistä tiukempiin aikoihin. Löytämiemme aikaisemmin tehtyjen opinnäytetöiden pohjalta selkeytyi alusta lähtien esillä ollut ajatus siitä, että materiaali suuntaa erityisesti arvo- ja asennekasvatukseen. Koimme heti alusta alkaen että olemme kirkon keskeisen sanoman äärellä. Halusimme olla vaikuttamassa siihen että diakoninen elämänasenne saa sijaa tulevaisuudenkin kirkossa, ja että se voisi olla rakentamassa seurakuntaa, jossa kaikkien jäsenet voivat kokea olevansa tarpeellisia.

Suunniteltujen menetelmien ideointia on osittain tehty koko porukalla. Joistakin työskentelyistä idea syntyi heti aiheen päättämisen yhteydessä, ja muut ovat löytyneet matkan varrelta. Opinnäytetyötiimimme on ollut koko ajan hyvin samoilla linjoilla menetelmien tavoitteiden ja luonteen suhteen. Siitä ideoiminen on lähtenyt hyvin käyntiin yhden aloittaessa ja toisen jatkaessa. Joidenkin ideoiden kohdalla päädyttiin jossain vaiheessa siihen, että tämä ei taida vastata tämän työn tarkoitusta, ja sellaisia menetelmiä ei materiaalipaketista sitten löydykään. Teoriatieto vahvisti käsitystämme siitä, että arvoihin ja asenteisiin vaikuttaminen ei onnistu luennoimalla. Tästä syystä työskentelyt ideoitiin sellaisiksi, että ne herättävät osallistujissa tunteita ja saavat osallistujat eläytymään lähimmäisen tilanteeseen. Ryhmän jäsenillä on kaikilla kokemusta kirkon nuorisotyönohjaajana toimimisesta, joten materiaalin kohderyhmä on tuttu. Todennäköisesti tästä syystä menetelmiä oli niin helppo lähteä ideoimaan. Olemme kaikki käyttäneet työssämme toiminnallisia menetelmiä, joten sellaisten kehittäminen tuntui myös hyvin luonnolliselta.

Teoriatiedon pohjalta saimme vahvistusta käsityksellemme, että asenteisiin vaikuttaminen vaatii pitkäjänteistä työskentelyä. Siksi suunnittelimme kokonaisuuden, jonka osat hitsautuvat yhteen, ja niitä on mahdollista käyttää saman ryhmän kanssa työ-

kenneltäessä. Olennaista oli myös ymmärtää, että syvällisen tiedon ja arvojen omaksuminen vaatii työskentelyiltä paljon. Työskentelyiden tulee herättää lapsia ja nuoria ajattelemaan itse ja eläytymään avun tarvitsijan tilanteeseen. Teoriasta nousee selvästi käsitys, että vain tunteiden ja omakohtaisten kokemusten kautta voidaan vaikuttaa arvoihin ja asenteisiin. Tästä syystä kaikki työskentelyt ovat kokemuksellisia ja toiminnallisia.

5.3 Materiaalipaketti

Tarkoituksena on ollut tehdä materiaalipaketista mahdollisimman selkeä ja helposti hyödynnettävissä oleva kokonaisuus. Keskeisenä ajatuksena on ollut alusta lähtien, että materiaali on sähköisessä muodossa jaettavissa ja siitä voi tulostaa tarvittavat osat kuttakin työskentelyä varten. Materiaalin tulee olla helposti omaksuttavissa myös muiden kuin materiaalin laatijoiden käyttöön. Materiaalipaketti sisältää vinkkejä työntekijöille varsinaisten harjoitusten lisäksi myös lämmittelyyn ja purkuun. Näiden käyttämisestä voi työskentelyiden ohjaaja harkita tapauskohtaisesti, mutta jonkinlaisen purun käyttöä suosittelemme erittäin lämpimästi. Yksinkertaisimmillaan purku voi olla pieni keskustelutuokio työskentelyn herättämistä ajatuksista ja tunteista. Jälkipurun avulla osallistujat voivat työstää ja jäsentää kokemustaan yhdessä toistensa ja ohjaajan kanssa. Tarkoituksenamme on ollut laatia paketti, josta voi valita omaan tilanteeseen ja omalle kohderyhmälle sopivan kokonaisuuden. Materiaalipaketti löytyy raportin lopusta, liitteestä 3.

Varsinaisia työskentelyitä on materiaalipaketissa neljä kappaletta sekä yksi jatkotyöskentely. Näiden osalta on ohjeistukset esitetty materiaalipaketissa tarkemmin ja avattu työskentelyiden tavoitteita. Työskentelyistä kolme ensimmäistä sekä jatkotyöskentely hyödyntävät henkilökortteja tavalla tai toisella. Henkilökorteista on materiaalipakettiin laadittu kolme erilaista versiota. Jossain työskentelyssä käytetään nimenomaan tiettyä korttiversiota ja osassa työskentelyistä ohjaaja voi valita käyttötarpeen mukaan sopivan kortin. Yksi korttiversio on kuvaton, toinen kuvallinen ja lyhyellä kuvauksella ja viriketyksymyksillä varustettu, ja kolmas versio on kuvallinen pidemmällä henkilökuvausella varustettu kortti. Osa materiaalipaketissa käytetyistä kuvista on otettu www.pixabay.com – sivustolta, jonka tarjoamia kuvia saa sivuston mukaan käyttää vapaasti. Henkilöhahmot Sofia, Elvi, Maija, Kaisa, Heidi ja Samu ovat löytäneet kuvituksensa sivuston kautta. Loput kuvat ovat tekijöiden itsensä ottamia ja kuvassa olevilta

henkilöiltä on lupa käyttää heidän kuvaansa. Kortteihin valikoidut kuvitteelliset henkilöt ovat jollain tavalla elämässään sellaisessa tilanteessa, että voisivat tarvita apua. Korttia valitessa voi pohtia osallistujien ikää ja taustaa ja minkä verran olettaa osallistujien tarvitsevan virikkeitä mielikuvituksensa pohjaksi. Neljäntenä työskentelynä kuvataan palvelupassi. Sen toteuttaminen vaatii työntekijältä pidempää sitoutumista ja suunnittelua, mutta voi antaa hyvin toteutettuna ja alkuun päästyä todella paljon hyvää sekä osallistujille, työntekijälle että auttamistyön kohteille.

Ensimmäinen varsinaisista työskentelyistä on ”Tarinoita elämästä”. Siinä osallistujien tarkoituksena on keksiä elämäntarina henkilökortissa esitellylle henkilölle. Työskentely toteutetaan ryhmissä, joissa osallistujien on tarkoitus eläytyä kohdehenkilön elämään ja luoda elämäntarina iloineen ja suruineen. Toinen työskentely on nimeltään ”Miltä apu näyttää ja tuntuu?” Työskentelyssä astutaan edellistä syvemmälle apua tarvitsevan ajatuksiin ja tunteisiin. Tässäkin harjoituksessa käytetään henkilökortteja. Ajatuksena on saada osallistujat eläytymään avun saamiseen ja pyytämiseen liittyviin tunteisiin. Työskentelyssä etsitään ryhmänä keinoja auttaa avun tarvitsijaa ja pohditaan myös auttamiseen liittyviä tunteita ja kokemuksia. Kolmas työskentely ”Elämäntilanteet eläytyen” rohkaisee osallistujia eläytymään syvällisesti henkilökortissa esitellyn kohdehenkilön ajatuksiin ja toiveisiin. Tehtävä on ryhmätehtävä, jossa jokainen ryhmä rakentaa kuvauksen kohdehenkilön elämästä, ajatuksista, tunteista ja haaveista. Materiaalipaketista viidentenä löytyvä jatkotyöskentely ”Katse tulevaan – Miten elämä kantaa” on tarkoitettu jatkoksi johonkin näistä kolmesta. Jatkotyöskentelyssä käytetään henkilökortteja ja aikaisemmassa työskentelyssä kehitettyjä hahmoja. Tarkoituksena on ohjata osallistujia katsomaan kohdehenkilön tulevaisuuteen. Tavoitteena on huomata, että vaikeuksista voi selvitä voittajana, ja että oikeanlaisella avulla oikeana aikana voi saada aikaan suuria muutoksia lähimmäisen elämässä. Keskeistä on myös osallistujien havainto siitä, miten pienelläkin avulla voi olla suuri merkitys.

Materiaalipaketin ”Palvelupassi” poikkeaa edellisistä. Palvelupassin tarkoituksena on aktivoida lapsia ja nuoria pieniin palvelutehtäviin. Palvelupassilla tarkoitetaan paperia tai vihkosta, johon kerätään merkintöjä sovitusta palvelutehtävistä. Tehtävät voivat olla hyvin pienimuotoisia pienemmillä lapsilla ja toisaalta hyvinkin vaativia vanhemmilla nuorilla. Keskeinen ajatus on palvelupassin avulla tehdä näkyväksi käyttäjän vapaaehtoistyö. Olennaista on myös palvelupassin avulla lisätä luottamusta palvelutehtävien

vastaanottajien suuntaan ohjatun toiminnan kautta. Keskeistä on, että palvelupassin käyttöönotto valmistellaan huolellisesti. Palvelupassin käyttäjien tulee saada koulutusta ja ohjausta asiasta ja työntekijän tulee olla tiiviissä yhteydessä käyttäjien kanssa esimerkiksi säännöllisten tapaamisten muodossa. Palvelupassin hyödyksi voi laskea myös sen, että siinä konkretisoituu tehty vapaaehtoistyö myös esimerkiksi nuoren tulevalle kesätyönantajalle tai peruskoulun jälkeisessä opiskelupaikassa.

Ajatuksenamme on ollut, että materiaalia voi käyttää halutessaan yksittäisinä työskentelyinä. Asenne- ja arvokasvatuksen näkökulmasta pidempikestoinen työskentely voisi kuitenkin tuoda parempia tuloksia. Työskentelyistä voi koostaa useamman kokoontumisen sarjan ja niitä voi käyttää myös osana palvelupassi-koulutusta.

5.4 Materiaalipaketin arvioinnin toteuttaminen

Alun perin ajattelimme selvittää materiaalin toimivuutta pyytämällä testityöskentelyihin osallistujia vastaamaan pieneen kyselyyn ennen ja jälkeen työskentelyn. Ajatuksenamme oli selvittää työskentelyiden vaikuttavuutta suhteessa lasten ja nuorten asenteisiin. Hankesuunnitelman arvioinnin yhteydessä keväällä 2013 kävimme kuitenkin ohjaavan opettajan ja opiskelijakollegoiden kanssa mieltä avartavan keskustelun vaikuttavuuden arvioinnin haasteista ja päätimmekin tuolloin luopua tästä suunnitelmasta. Alusta asti työemme painopiste on ollut materiaalipaketin laatimisessa, emmekä halunneet nostaa rinnalle laajaa tutkimusta menetelmien vaikuttavuudesta.

Uusi suunnitelma arvioinnin toteuttamisesta muodostui kesällä 2013. Päätimme selvittää testityöskentelyiden jälkeen mitä osallistujat ajattelivat toteutetusta työskentelystä ja millaisia ajatuksia se oli heissä herättänyt. Tällaista arviointitapaa toteutettiin mm. kesän 2013 aikana rippikoululeireillä tehdyillä kokeiluilla. Työskentelyä, joka kulkee nyt nimellä ”Elämäntilanteet eläytyen”, kokeiltiin kahdella rippikoululeirillä diakoniaopetuksen yhteydessä. Tässä tehtävässä jokainen ryhmä sai lyhyen kuvauksen kuvitteellisesta henkilöstä ja hänen elämäntilanteestaan. Ryhmän tarkoituksena oli keksiä ihmiselle elämä ja tarina. Ryhmän tuli myös lavastaa esimerkkihenkilönsä tilanteeseen, joka kuvastaa hänen elämänsä ja ottaa siitä valokuva. Leirillä työskentelystä antoi suullista palautetta opetustilannetta seurannut diakoniatyöntekijä, ja illalla oppimispäiväkirjassa

kysyttiin palaute rippikoululaisilta. Palaute oli lähes yksinomaan positiivista. Joku oli sitä mieltä, että työskentely oli tuntunut sekavalta, mutta muutoin työskentelyä pidettiin opettavaisena, ajatuksia herättävänä ja hauskana. Joku oli myös havahtunut huomaamaan, että jonkun ihmisen elämä on oikeasti tällaista. Opetustilannetta seurannut diakoniatyöntekijä arvioi työskentelyn toimivaksi. Hän myös piti valokuvien ottamista hyvänä ideana luoda kuvitteellisista henkilöistä konkreettisempia.

Työskentelyä joka kulkee nimellä ”Miltä apu näyttää ja tuntuu?” testattiin yhteensä kolmella koululuokalla. Näistä kaksi oli yhdeksänsiä luokkia ja yksi koostui lukion abiturienteista. Kokonaisuudet toteutettiin uskontotuntien aikana. Työskentelyssä nuoret pyrkivät samaistumaan esimerkkihenkilöiden elämään sekä löytämään tahoja ja keinoja auttaa häntä. Oppilailta saadun suullisen palautteen perusteella työskentely oli onnistunut ja oppilaille mieluisa. Työskentely nosti esille ja keskusteluun myös lähipiirissä olevia samankaltaisia ongelmia/tilanteita. Tilannetta seurannut opettaja totesi, että työskentely oli toimiva, ja hän voisi kuvitella toteuttavansa työskentelyn itsekin.

Viimeisimpänä testattiin ”Tarinoita elämästä” -työskentelyä alakouluikäisillä. Työskentelyssä lapset eläytyivät tarinankerronnan kautta lähimmäisen asemaan. Kokeilun perusteella huomattiin, että oppitunti on työskentelyajaksi hieman liian lyhyt mikäli haluaa käyttää lämmittelyä ennen varsinaista työskentelyä. Jos työskentelyä käytetään kouluympäristössä, voisi olla tarkoituksenmukaista käyttää kokonaisuuteen kaksi oppituntia. Ensimmäisellä tunnilla otettaisiin lämmittely sekä varsinainen tarinan kirjoitus, ja välitunnin jälkeen käytäisiin tarinat läpi ja keskusteltaisiin heränneistä ajatuksista. Kokeilussa osa lapsista ”laittoi leikiksi” oman tarinansa, mutta nolostuivat huomattuaan muiden tuotokset. Tarinoiden yhdessä lukeminen osoittautui erittäin hedelmälliseksi, ja sen myötä myös tehtävään välinpitämättömästi suhtautuneet heräsivät ajattelemaan asioita.

Tämän tapaisia testityöskentelyitä pidimme erittäin hyödyllisenä materiaalin kehittelyä ajatellen. Menetelmien testaus käytännössä sai havahtumaan kehittämistarpeisiin materiaalipaketin osalta ja suora palaute osallistujilta vahvisti ajatusta, että toimintatavat ovat oikean suuntaisia suhteessa toiminnan tavoitteisiin.

Syksyllä 2013 tulimme siihen tulokseen, että halusimme saada materiaalipaketista vielä toisenlaista palautetta. Havahduimme ajatukseen, että osallistujien kokemukset ja toi-

minnan vaikuttavuus ovat lopulta sivuseikkoja, jos varsinainen materiaalipaketti ja sen menetelmät tuntuvat seurakuntien työntekijöistä tarpeettomilta tai vaikeilta käyttää. Niinpä päätimme lähettää sähköpostitse valmista materiaalipakettia tutustuttavaksi kirkon kasvatuksen- ja diakonianalalla työskenteleville. Mukana lähetimme pyynnön vastata muutama kysymykseen kokonaisuutta koskien (Liite 1.). Arviointipyyntöä lähetettiin yhteensä 23 ammattilaiselle. Kyselyn saajat valikoitiin lähinnä sen perusteella miten ajattelimme ammattilaisilla olevan kontaktia diakoniakasvatukseen. Mukaan valikoitui nuorisodiakoneja, diakoniatyöntekijöitä, joilla tiesimme olevan pohjalla kokemus kirkon nuorisotyöstä. Lisäksi valitsimme mukaan diakoniapappeja, diakoniatyöntekijöitä, kristillisessä järjestössä toimivia työntekijöitä, sekä hiippakunnassa tai kirkkohallituksessa työskenteleviä. Toiveenamme oli saada palautetta ihmisiltä, jotka todennäköisesti kohtaavat työssään tilanteita joissa laatimaamme materiaalia voisi käyttää. Hallinnollisten tehtävien edustajia lähestyimme heidän kokonaisvaltaisen näkemyksensä toivossa. Vastaajien yhteystiedot löysimme internetin kautta.

5.4 Yhteistyötahot

Opintojen ohella me opinnäytetyön tekijät olemme työskennelleet seurakunnissa eri puolilla Suomea. Luontevimmat yhteistyökumppanit ovat olleetkin Lapuan tuomiokirkkoseurakunta, Sulkavan seurakunta ja Viitasaaren seurakunta. Tämän lisäksi yhteistyötä on tehty paikallisten koulujen kanssa ja menetelmiä on päästy testaamaan seurakunnan toiminnan lisäksi koulujen uskontotunneille. Seurakuntien ja koulujen kanssa yhteistyö on sujunut mutkattomasti, ja se on jo kantanut hedelmää tulevaisuudenkin suhteen. Toiveita ja mahdollisuuksia on kartoitettu mahdollisesta jatkotyöskentelystä ja materiaalin käyttöä suunnitellaan aktiivisesti.

Yhteistyömahdollisuuksia kartoitettiin prosessin aikana myös mm. kirkkohallituksen suuntaan. Vastaus oli positiivinen yhteistyön suhteen, mutta todellisuudessa se jäi käytännössä toteutumatta. Opinnäytetyömme tiukka aikataulu ei antanut mahdollisuutta jäädä odottelemaan enempää kirkkohallituksen suunnalta, joten päätimme jättää asian tältä erää sikseen.

Otimme yhteyttä Kirkon nuorisotyönohjaajat ry:n (KNT) toiminnanjohtajaan Arja Luusaan. Yhdistyksen www-sivujen perusteella hän toimi vuonna 2013 KNT:n ja Diakonia-työntekijöiden liiton (DTL) yhteisen jäsenlehden Dino:n päätoimittajana. Hän vastasikin yhteydenottoomme ja oli kiinnostunut tiedottamaan lehdessä opinnäytetyöstämme ja materiaalipaketista. Jäimme odottamaan lisätietoa, ja helmikuun alussa 2014 saimme pyynnön kirjoittaa jutun opinnäytetyöstämme Dino:n maaliskuun numeroon. Koimme erittäin tärkeäksi tähän mahdollisuuteen tarttumisen. Tarkoituksena onkin laatia lehteen juttu, jonka pohjalta diakonian ja kristillisen kasvatuksen ammattilaiset voisivat havahduttaa tällaisen kasvatuksen tarpeeseen. Jutun lopullinen versio ei ehtinyt osaksi tätä opinnäytetyötä, mutta alustava versio löytyy liitteestä 2. Olemme käyneet keskustelua myös mahdollisuudesta julkaista opinnäytetyön materiaalipaketti Diakonia-työntekijöiden Liiton www-sivuilla.

Tarkoituksena on työn valmistuttua lähestyä muitakin tahoja, jotta tieto materiaalipaketista voisi tavoittaa mahdollisimman laajan ammattilaisjoukon. Materiaalia tullaan lähettämään ainakin diakonian ja kasvatuksen hiippakuntasihteereille omissa hiippakunnissamme, kirkkohallituksen diakoniasta ja kasvatuksesta vastaaville työntekijöille sekä alan järjestötoimijoiden edustajille.

6 POHDINTA

6.1 Oman työskentelyn arviointia

Opinnäytetyömme on edennyt melko tasaista tahtia koko prosessin ajan. Alkuperäisestä visiosta ei ole menty kovin kauas, vaikka moni asia ja suunnitelma onkin matkan varrella muuttunut. Alun perin ideoiduista menetelmistä osa karsiutui pois. Karsimista tehtiin, ei varsinaisesti menetelmien toimimattomuuden vuoksi, vaan ennen kaikkea tavoitteiden näkökulmasta. Halusimme luoda materiaalipaketin, jonka menetelmät todellakin suuntaavat asetettuihin tavoitteisiin, ja jonka avulla voisimme uskoa pääsevämme tavoitteisiimme. Matkalla olleet mutkat ja suunnan muutokset ovat aiheuttaneet jonkin verran sellaista työtä, joka näkyy lopputuloksessa vain siinä, että se keskittyy tiukemmin valittuihin sisältöihin. Koko prosessin ajan olemme yrittäneet pitää ensisijaisesti mielessämme asetetut tavoitteet ja tehdä ratkaisuja niiden mukaisesti.

Erityisen paljon suunnitelmat muuttuivat arvioinnin toteuttamisen osalta. Oman käsityksemme mukaan juuri tässä suhteessa olimme aluksi haukkaamassa liian suurta palaa ja välillä taas hieman sivussa keskeisestä näkökulmasta. Matkan varrella ulkoisen arvioinnin muoto kuitenkin kirkastui ja se toteutuikin toivotulla tavalla. Vastauksia ammattilaisille esitettyihin kysymyksiin olisi toki voinut tulla enemmänkin kuin 10/23, mutta määrä ei tässä ollutkaan keskeisin tekijä. Palautteen pyytämisen ajankohta ei ehkä ollut paras mahdollinen. Moni työntekijä oli lomalla alkuvuodesta ja lähettämämme sähköposti saattoi hukkaa loman aikana tulleet sähköpostitulvaan. Nuorisotyönohjaajien osalta vastauksia saattoi vähentää myös vastausajanjakson loppuun sijoittuneet Kirkon lapsi- ja nuorisotyön neuvottelupäivät. Saadut palautteet olivat paneutumista osoittavia ja ajatuksia herättäviä.

Kaikkien ryhmän jäsenten taustalla oleva kokemus seurakuntien nuorisotyöstä on helpottanut materiaalin työstämistä huomattavasti. Yhteinen näky siitä mitä diakoniakasvatuksella tarkoitamme ja miten sitä haluamme toteutettavan, on mahdollistanut hyvän yhteistyön alusta alkaen. Yhteinen ”kieli” on helpottanut yhteistyötä ja erityisesti menetelmien ideoinnissa ryhmä on toiminut saumattomasti yhden aloittaessa ja toisen jatkaessa. Tämän tyyppisessä opinnäytetyössä kolmen henkilön mukana olo on ollut mieles-

tämme erittäin hedelmällistä. Edes välimatka ei ole juurikaan tuottanut vaikeuksia. Keskeisemmät ideoinnit ja suunnitelmat olemme tehneet kasvotusten lähijaksojen yhteydessä sekä parissa erikseen sovitussa tapaamisessa. Muuten olemme käyneet tiivistä sähköpostivaihtoa ja työskennelleet sopimamme työnjaon mukaisesti tahoillamme. Työn ja muiden opintojen ajoittaiset kiirejaksot on ollut helppo lomittaa opinnäytetyöprosessiin.

Opinnäytetyön tekemisessä ei meillä tekijöillä tullut kiirettä. Väljempi aikataulu olisi kuitenkin tuonut mahdollisuuksia mm. Kirkkohallituksen ja eri hiippakuntien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vaikka Kirkkohallituksen taholta oltiin opinnäytetyöstä kiinnostuneita, ei yhteistyö tällä aikataululla ollut mahdollista. Myös materiaaalipaketin visuaaliseen puoleen olisi pidemmällä aikataululla ollut mahdollista kiinnittää enemmän huomiota ja tarvittaessa käyttää ulkopuolista apua mm. kuvien käsittelyyn.

6.2 Materiaalin arviointia

Valtaosassa työskentelyistä käytetään erilaisia tapauskertomuksia tai henkilöhistorian kuvauksia. Onkin tärkeää, että harjoitteiden ohjaaja on hyvin perehtynyt suunnittelemaansa kokonaisuuteen etukäteen ja muokannut sen omaa ammattitaitoaan käyttäen kohderyhmälleen sopivaksi. Vaikka työskentelyyn osallistujat olisivatkin ohjaajalle tuttuja ennestään, on silti mahdollista että joku tapauskertomus tulee liian lähelle jonkun osallistujan omaa elämää. Tällöin työntekijän on erityisen tärkeää olla osallistujien käytettävissä keskustelua varten myös työskentelyn jälkeen. Mikäli osallistujien taustoissa on yhtäläisyyksiä tapauskertomuksiin, ja työntekijä sen etukäteen tietää, on mahdollista ja kenties tarpeellistakin ottaa tämä seikka huomioon henkilöhahmoja valittaessa.

Materiaalia käytettäessä lasten ja nuorten reaktiot saattavat olla hyvinkin erilaisia. Toinen ryhmä saattaa paneutua työskentelyyn todella syventyen ja itsestään antaen, kun taas toinen ryhmä voi lyödä koko homman aivan leikiksi. Tässäkin tilanteessa vaaditaan ohjaajalta ammattitaitoa, miten ohjata ryhmää niin että kevyempikin suhtautuminen voisi herättää oivalluksia. Huumori voi olla osallistujille tapa kohdata vaikea asia, ja huumorin keinoin voidaan käsitellä ansioituneesti vakaviakin teemoja. Materiaalipaketista on pyritty tekemään mahdollisimman helppokäyttöinen, mutta se ei poista tarvetta työntekijän paneutumiselle ennen työskentelyä, sen aikana ja myös sen jälkeen.

Aiheeseen virittäytymisen kannalta jonkinlaisen lämmittelyn käyttö voi olla tarpeellista. Riippuen tilanteesta missä työskentely toteutetaan ja kohderyhmästä, voi olla tarpeen purkaa osallistujilta enimmäkseen energiat ja hälinät tai toisaalta auttaa rohkaistumaan omien ajatusten, ideoiden ja tunteiden ilmaisemiseen. Tästä syystä myös materiaalipakettiin on kehitelty toiminnallisia vinkkejä lämmittelyn toteuttamiseen. Lämmittelynä ja erityisesti liiallisen riehakkuuden poistamiseen voi käyttää myös muita vastaavia työskentelyitä tai leikkejä, joissa saa irrotella ja päästää luovuutensa valloilleen.

Ammattilaisilta kerätyn palautteen perustella heidän uskonsa materiaalin toimivuuteen on hyvä. Palaute oli pääsääntöisesti positiivista ja rohkaisevaa. Osa palautteen antajista näki heti mahdollisuuden käyttää materiaalia muidenkin kohderyhmien kanssa työskennellessä. Palautteen antajan työtehtävä ohjasi luonnollisesti vastaajan ajatuksia. Osa koki ettei juurikaan kohtaa työssään nuoria, mutta voisi käyttää työskentelyä esimerkiksi kehitysvammaisten nuorten kanssa. Kaiken ulkopuolisen arvioinnin taustalla on ollut ajatus saada aikaan mahdollisimman toimiva materiaalipaketti. Saatua palautetta on käytetty työskentelyiden ja materiaalipaketin ulkoasun parantamiseen.

Palautteen perusteella saimme paljon arvokkaita kehitysideoita materiaalipaketin suhteen. Osittain palaute oli ristiriitaista, ja toisaalta monessa nostettiin esille myös niitä kysymyksiä, joita olimme itsekkin pohtineet. Esimerkiksi Palvelupassin roolia suhteessa muihin työskentelyihin olimme pohtineet myös itse. Palvelupassin roolia osana kokonaisuutta kehitettiin saadun palautteen pohjalta. Suurimmaksi osaksi kehittämisehdotukset liittyivät materiaalipaketin kieliasuun. Näiden ehdotusten pohjalta materiaalipakettia muokattiinkin helpommin luettavaan muotoon. Osin palaute koski myös visuaalisia seikkoja, ja niiden osalta jatkoimme työskentelyä palautteen saamisen jälkeen.

6.3 Tavoitteiden toteutumisen arviointi

Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet ovat moniulotteisia. Menetelmien kehittäminen diakoniasvatukseen on hyvin konkreettinen tavoite ja sen toteutumisen mittaaminen onnistuu suhteellisen helposti. Opinnäytetyön liitteenä on materiaalipaketti, jonka työskentelyiden tavoitteena on toteuttaa diakonia- ja arvokasvatusta. Näin ollen voidaan todeta ensimmäisen tavoitteen toteutuneen. Palautekyselyssä ammattilaisille pyysimme arviota

materiaalin mahdollisesta vaikutuksesta arvoihin ja asenteisiin. Vastaukset olivat varovaisen rohkaisevia. Useammassa vastauksessa yhdyttiin meidän ajatukseemme siitä, että yksittäisellä työskentelyllä ei pitkántähtäimen vaikutuksia helposti saada aikaiseksi. Tämä sama ajatus nousee myös Tapio Puolimatkan (2011) kirjasta. Toisaalta todettiin myös se, että osallistujien asenteella työskentelyä kohtaan on suuri merkitys työskentelyn toimivuuteen ja näin ollen myös vaikutuksien syntymiseen. Tämän opinnäytetyön puitteissa ei ollut mahdollisuutta tätä laajemman kokonaisuuden toteuttamiseen. Uskomme kuitenkin saadun palautteen valossa sekä oman kokemuksemme pohjalta, että pitkäjänteinen työ, johon tämä materiaalipaketti voi olla rohkaisemassa ja antamassa virikkeitä, saa aikaan positiivisen vaikutuksen osallistujien arvoissa ja asenteissa. Materiaalipaketin sisältämien työskentelyiden kaltaisen toiminnan oletettavaa vaikuttavuutta tukee myös teorian tieto, johon olemme perehtyneet. Eeva Kallion (2005) mukaan eettisen kasvatuksen sisäistäminen tapahtuu nimenomaan tunteita herättämällä ja kokemuksen kautta. Hänen mukaansa eettinen kasvatus juurtuu kasvatettavan mieleen vain konkreettisen toiminnan kautta. Materiaalia testattaessa syntyi vahva kokemus siitä, että työskentelyt herättävät osallistujissa tunteita ja eläytyminen on hedelmällistä.

Toiseksi tavoitteeksi nimettiin sillan luominen nuorisotyöstä aikuisuuteen. Ajatuksenamme on, että työskentelyiden myötä nuoret kokevat osallisuutta koko seurakuntaan. Tavoitteena on, että he ymmärtävät seurakunnassa olevan muitakin mahdollisuuksia osallistua kuin nuorisotyön tilaisuudet. Tämän tavoitteen arvioiminen ei tässä yhteydessä ole mahdollista. Materiaalipaketin menetelmät on laadittu sellaisiksi, että tavoitteena on syvällisen vaikutuksen syntyminen. Meillä menetelmien kehittäjillä on vahva usko siihen, että seurakunnan ydinsanomana esillä pitäminen konkreettisen toiminnan kautta tuo mahdollisuuden ja uudenlaisen yhteyden nuorisotyöstä diakoniatyöhön ja myös lähetystyöhön. Osallistumalla työalarajat ylittävään toimintaan lapset ja nuoret voivat kokea vahvempaa osallisuutta koko seurakunnan elämään. Tämän linkin vahvistaminen edellyttää kolmannen tavoitteen toteutumista. Käytännössä kolmannen tavoitteen, eli seurakuntien työntekijöiden ja työalojen raja-aitojen täytyy madaltua, jotta silta nuorisotyöstä tulevaisuuteen voisi rakentua. Avainkysymys on asennevaikuttaminen työntekijöiden keskuudessa. Tästä syystä olemme pyrkineet löytämään kanavia materiaalista tiedottamiseen ja asian esille nostamiseen. Nämä tavoitteet ovat pitkän tähtäimen tavoitteita, joita on tämän työn aikataulun puitteissa mahdotonta arvioida. Varmaa on se, että

me materiaalipaketin tekijät aiomme hyödyntää työskentelyitä omassa työssämme. Aiomme myös jatkaa puhetta ja työtä työalarajojen madaltamisen puolesta.

6.4 Ammatillinen kasvumme

Opinnäytetyö prosessina ja kolmen ihmisen yhteistyönä oli kasvattava ja antoisa kokemus. Opinnäytetyön materiaalipaketti ei olisi noin hyvä ja toimiva ilman onnistunutta yhteistyötä. Prosessin aikana löysimme itsestämme ja toisistamme uusia vahvuuksia ja yhteistyötaitoja. Opimme kommunikoimaan paremmin ja tekemään yhteistyötä väli-matkasta huolimatta.

Palautteen saaminen kirkon alojen ammattilaisilta oli erittäin mielenkiintoista. Kokemus siitä, kuinka eri näkökulmasta ihmiset materiaalipakettiamme katsoivat, oli ajatuksia herättävää. Kehittämisehdotusten myötä materiaalipaketista tuli entistä parempi kokonaisuus, ja uusien katsantokantojen löytäminen avasi omiakin ajatuksiamme.

Teoriatietoa etsiessä ja teoksia lukiessa tuli paljon hienoja oivalluksia. Sellaiset asiat, joita oli aiemmin pitänyt tosina oletusten ja työkokemuksen pohjalta, löysivätkin vahvan pohjan tutkimuksista. Esimerkiksi empatian kehittymisen vaiheet olivat mielenkiintoista luettavaa. Arvokasvatuksen osalta vahvistui se oma käsitys, että luennoimalla ja teoriatiedolla opettaminen ei saa aikaan syvällistä oppimista ja muutosta. Käytännönläheiset opetusmenetelmät, jotka ovat olleet jo ennestään käytössämme, saivat lisää painoarvoa teoreettisesta tiedosta.

Tietyllä tavalla opinnäytetyön tekeminen ja aiheeseen perehtyminen lisäsivät entisestään kiinnostusta asioihin. Halu kehittää oman seurakunnan ja ehkä myös koko kirkon työ-käytäntöjä kasvoi prosessin edetessä. Unelma, jossa kaikilla kirkon työntekijöillä olisi yhteiset tavoitteet, eikä kukaan nostaisi omaa panostaan ja rooliaan toisten kustannuksella, on tullut konkreettisemmaksi. Unelma, jossa seurakunta olisi todellisesti kaikkien kastettujen yhteisö, ei ole täysin tuulesta temmattu, mutta sen eteen pitää tehdä konkreettista työtä.

LÄHTEET:

- Anttila, Maarit 2011. Pidä huolta: Lautapeli diakoniatyöstä rippikouluun. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Porin toimipaikka.
- Elenius, Antti 2007. Avaran diakonian puolustus. Teoksessa: Latvus, Kari; Elenius, Antti (toim.). Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja. 158–176.
- Gothóni, Raili & Jantunen, Eila 2010. Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakoniestä työstä. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 25. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Haapaniemi, Tiina 2003. Hyppää rooliin!: Empatia ja sosiaalisuus draamakasvatuksen tavoitteena luokassa. Jyväskylän yliopisto. Luokanopettajien aikuiskoulutus. Pro gradu -työ.
- Haastettu kirkko – Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon nelivuotiskertomus.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf)
- Hart, D.; Matsuba, M.K.; Atkins, R. 2008. The Moral and Civic Effects of Learning to Serve. Teoksessa: Nucci, L.P.; Narvaez, D. (toim.). Handbook of Moral and Character Education. New York: Routledge. 484–499.
- Heikkinen, Hannu 2004. Vakava leikillisuus, draamakasvatusta opettajille. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, Hannu 2005. Draamakasvatus – opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Minerva.
- Helve, Helena 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.
- Helve, Helena 2007. Arvojen muutos nuorisokasvatuksen haasteena. Teoksessa Nivala, Elina; Saastamoinen, Mikko (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. 276–312.
- Hilden, Maarit & Moisio, Päivi 2005. Ristinkantajat: Diakoniaopetuspaketti rippikouluun. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Porin yksikkö.
- Honkkila, Antero 2002. Seurakuntadiakonia. Teoksessa: Helosvuori, Riitta; Koskenvesa, Esko; Niemelä Pauli & Veikkola, Juhani (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 269–280.

- Huumo, Jaana 2005. Diakoniakasvatuksella nuoria mukaan seurakunnan vapaaehtoistyöhön. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Lahden yksikkö.
- Hänninen, Marjo & Wahlroos, Anni 2010. Rippikoulun punainen lanka: Diakoniakasvatus Mikkelin hiippakunnan seurakuntien rippikoulutyössä. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö.
- Jolkkonen, Jari 2006. Onko köyhyys kohtalo vai valinta? Diakonian teologisia perusteita. Diakonian tutkimus 3(2), 112–132.
- Kaartinen, Vuokko & Sura, Sirkka (toim.) 2006. Draama ja kasvatus: opas koulun draamatyöskentelyyn. Turku: Turun opettajankoulutuslaitos.
- Kallio, Eeva 2005. Kasvatus hajoavassa ajassa – Nuorten arvot ja moraalikasvatuksen mahdollisuudet. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kirkkojärjestys 1993. 8.11.1991/1055v. 1993 Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajan tasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>. Viitattu 20.9.2013
- Kosonen, Marjaana & Kosonen, Pekka 2006. Tiedon jakamista ja osallisuuteen kutsu- mista: Diakoniakasvatus Kuopion hiippakunnan seurakuntien rippikoulu- työssä. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäen yksik- kö.
- Kyttä, Elise 2008. On kiva kun nuorilta kysytään: Nuorten toiveita seurakunnan autta- mistoiminnasta. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö. (ylempi AMK)
- Malkavaara, Mikko 2011. Osallisuus, kirkko ja sen teologia. Teoksessa: Nurmi, Suvieli- se; Rantala, Kaisa (toim.). Näyn & Kuulun: Lapsen etu ja osallisuus. Hel- sinki: LK-Kirjat. 109–135.
- Meidän kirkko - Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatinen työryhmän mietintö. Kirkkohallitus. Sarja C 2007:10. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Nivala, Mauno 2005. Nuorisodiakonia ja kirkon erityisnuorisotyö. Teoksessa: Paana- nen, Terhi; Tuominen, Hans (toim.). Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kir- japaja. 138–146.
- Nummenmaa, Lauri 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Tammi

- Nurmi, Riikka 1999. Eläytyen hyvään – Eettistä kasvua draaman avulla. Kurikka: Casper.
- Nurmi, Suvielise 2010. Eettinen lapsi. Teoksessa: Jokela, Eero; Pruuki, Heli. Jo iso, vielä pieni – Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä. LK-Kirjat. 191–206
- Nurmi, Suvielise & Rantala, Kaisa (toim.) 2011. Näyn & Kuulun: Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-Kirjat.
- Obafeimi, Maria 2002. Diakoniakasvatus: Diakoniseen palveluun kasvattamista. Teoksessa: Lahtinen, Mikko; Toikkanen, Tuulikki (toim.). Anno Domini 2002 - Diakoniatieteen vuosikirja. Lahden diakoniasäätiö, Lahden diakonian instituutti. Tampere: Tammer-Paino. 248–257.
- Pruuki, Lassi 2008. Ilo opettaa, tietoa, taitoa ja työkaluja. Helsinki: Edita.
- Puolimatka, Tapio 2011. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Suunta-kirjat.
- Rinta-Säntti, Aulikki 2009. Diakoniakasvatus rippikoulutyössä. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Oulun yksikkö.
- Räisänen, Heikki 2007. Raamattu, varhaiskirkko ja diakonia. Teoksessa: Latvus, Kari; Elenius, Antti (toim.). Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja. 37–51.
- Salo, Pauliina 2004. Vastuuntunto kasvatustavoitteena: Etnografinen tapaustutkimus vastuuympyrän käytöstä itseohjautuvuuden tukemisessa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -työ
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. Aamenesta öylättiin. Viitattu 20.9.2013. www.evl.fi
- Terveiden ja hyvinvoinnin Laitos. Kaventaja verkkopalvelu. Viitattu 20.9.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus. Tuloste tekijän hallussa.
- Tikkanen, Pauliina 2013. "Kuka mua auttaa?": Diakoniakasvatusmateriaali Äänekosken seurakunnan rippikoulutyön käyttöön. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö.
- Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiointi ja tavoitteet. Teoksessa: Heilosvuori, Riitta; Koskenvesa, Esko; Niemelä Pauli & Veikkola, Juhani (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja. 107–128.
- Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Teoksessa: Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta - anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 83–103.

LIITE 1: ARVIOINTIPYYNTÖ MATERIAALIPAKETISTA

Arvoisa vastaanottaja!

Teemme opinnäytetyötä osana sosionomi(AMK)-diakoni opintoja. Opinnäytetyömme aiheena on diakoniakasvatus. Olemme lähettäneet materiaalipakettia ennakkoarvioitavaksi Teille ja n. 20 muulle kirkon alan työntekijälle jonka työalaan olemme diakoniakasvatuksen arvelleet kuuluvan. Pyytäisimme Teitä ystävällisesti tutustumaan liitteenä tulevaan materiaalipakettiin ja vastaamaan oheisiin kysymyksiin sähköpostitse. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajan nimeä, virkanimikettä tai työnantajaa tulla mainitsemaan missään yhteydessä. Vastauksia hyödynnetään raportin arviointiosuudessa ja niistä poimitaan ideoita materiaalin viimeistelyyn. Pyydämme vastauksia 17.1. mennessä.

Mikäli haluat tutustua koko opinnäytetyöhön tai saada lopullisen materiaalin käyttöösi sen valmistuttua, ota rohkeasti yhteyttä.

Kysymykset:

1. Voisitko ajatella käyttäväsi materiaalin työskentelyjä omassa työssäsi? Miksi ajattelet näin?
2. Uskotko menetelmien vaikuttavan osallistujien arvoihin ja asenteisiin? Entä haluun osallistua vapaaehtoistoimintaan? Millä tavoin?
3. Miten toivoisit materiaalipakettia kehitettävän? Esimerkiksi sisällöllisesti, käytettävyyden kannalta ja visuaalisesti.

Kiitämme vaivannäöstä jo etukäteen! Siunattua uutta vuotta!

Yst. Jutta Hiltunen
 Teemu Kentta
 Taru Piironen

LIITE 2: ALUSTAVA JUTTU DINO –LEHTEEN

Materiaalia diakoniakasvatukseen

Opinnäytetyömme on osa sosionomi(amk)-diakoni –opintoja. Työn tekijöillä on jokaisella useiden vuosien kokemus seurakuntien nuorisotyöstä. Kokemuksemme, ja selviytytyömme mukaan, tämän kaltaista materiaalia ei ole juurikaan saatavilla. Opinnäytetyö koostuu raportista ja materiaalipaketista, ja se löytyy kokonaisuudessaan Theseus-tietokannasta.

Raamatussa ja kristillisessä perinteessä lähimmäisen palveleminen, ja apua tarvitsevan auttaminen, nousee keskeiseksi tavaksi elää todeksi uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan. Mielestämme kristillisen kasvatuksen olennaisena painopisteenä tulisi olla lasten ja nuorten kasvattaminen lähimmäisestä huolehtimiseen ja välittämiseen. Tutkimusten perusteella arvoihin ja asenteisiin vaikutetaan tehokkaimmin menetelmillä, joissa osallistujat asettuvat toisen ihmisen asemaan. Vasta tunteita herättämällä, kokemuksellisuuden ja elämyksellisyyden kautta saadaan aikaan syvällisiä vaikutuksia.

Materiaalipakettiin ideoitujen työskentelyiden keskeisenä painopisteenä on arvokasvatus. Tavoitteena ei ole tiedollinen opetus diakoniatyöstä. Työskentelyiden kautta osallistujat oppivat asettumaan toisen ihmisen asemaan. Tavoitteena on myös, että osallistujat oppivat huomaamaan avun tarpeen ja hädän lähellään, ja sitä myöten oppisivat ottamaan diakonisen elämänasenteen osaksi arkista elämäänsä. Tarkoituksena on havahduttaa osallistujat huomaamaan, että pienelläkin avulla voi olla suuri merkitys avun saajan elämässä.

Materiaali on tarkoitettu seurakunnissa työskentelevien, eri työntekijäryhmien, käyttöön. Ensisijaisina käyttäjinä näemme luonnollisesti kasvatuksen- ja diakonian alalla työskentelevät. Materiaalipaketti on laadittu mahdollisimman helppokäyttöiseksi ja sitä on mahdollista hyödyntää yksittäisissä työskentelyissä tai laajempaan kokonaisuutena. Materiaalipaketti on suunnattu lasten ja nuorten diakoniakasvatukseen, mutta työskentelyitä voi hieman soveltaen käyttää muillekin kohderyhmille, esim. kehitysvammaisille

tai ikääntyneille. Materiaalipaketti sisältää viiden varsinaisen työskentelyn lisäksi ideoita lämmittelyihin ja purkutyöskentelyihin.

Neljässä työskentelyssä käytettävät henkilökortit ovat keskeinen työväline materiaalipaketin työskentelyissä. Henkilökorteissa on kuvauksia erilaisista mahdollisesti apua tarvitsevista ihmisistä. Työskentelyissä henkilöiden elämäntilanteisiin eläydytään erilaisista näkökulmista ja osallistujia rohkaistaan pohtimaan kohdehenkilön tunteita, haaveita ja elämänhistoriaa.

Hiltunen Jutta, Kentta Teemu, Piironen Taru: Diakoniakasvatus – työskentelyitä lähimmäisenrakkauden puolesta

LIITE 3: MATERIAALIPAKETTI

DIAKONIAKASVATUS

– TYÖSKENTELYITÄ LÄHIMMÄISEN- RAKKAUDEN PUOLESTA

Jutta Hiltunen
Teemu Kenttä
Taru Piironen

MIKSI DIAKONIAKASVATUSTA?

Raamatussa ja kristillisessä perinteessä lähimmäisen palveleminen, ja apua tarvitsevan auttaminen, nousee keskeiseksi tavaksi elää todeksi uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan. Lähimmäisen rakastamisen velvoite on tarkoitettu meille kaikille, ei vain työkseen ihmisiä auttaville.

Tästä lähtökohdasta katsottuna kristillisen kasvatuksen olennaisena painopisteenä tulisi olla lasten ja nuorten kasvattaminen lähimmäisestä huolehtimiseen ja välittämiseen.

TYÖSKENTELYIDEN KESKEISET TAVOITTEET

Tähän kokoelmaan ideoitujen työskentelyiden keskeisenä painopisteenä on arvokasvatus. Tavoitteena ei siis ole tiedollinen opetus diakoniatyöstä, sen tavoitteista, toimintamuodoista tai Raamatullisista perusteista. Tarkoituksena on saada lapsi tai nuori itse ajattelemaan asioita. Työskentelyiden kautta osallistujat oppivat asettumaan toisen ihmisen asemaan. Tavoitteena on myös, että lapset ja nuoret oppisivat huomaamaan avun tarpeen ja hädän lähellään, ja sitä myöten oppisivat ottamaan diakonisen elämänasenteen osaksi arkista elämäänsä. Tarkoituksena on havahduttaa osallistujat huo-

maamaan, että pienelläkin avulla voi olla suuri merkitys avun saajan elämässä.

MIKSI TÄLLAINEN MATERIAALI OLI TARPEEN KEHITTÄÄ?

Tämä materiaalipaketti on syntynyt kokemastamme tarpeesta kristillisen kasvatuksen kentällä. Materiaalin tekijöillä on jokaisella useiden vuosien kokemus seurakuntien nuorisotyöstä. Kokemuksemme, ja selvitystyömme mukaan, tämän kaltaista materiaalia ei ole juurikaan saatavilla. Valmista materiaalia löytyy lähinnä rippikoulujen diakoniaopetukseen ja kansainvälisen diakonian opetukseen. Materiaalipaketti on osa saman nimistä opinnäytetyötä, ja se löytyy kokonaisuudessaan Theseus-tietokannasta.

Tutkimusten perusteella arvoihin ja asenteisiin vaikutetaan tehokaimmin menetelmillä, joissa osallistujat asettuvat toisen ihmisen asemaan. Vasta tunteita herättämällä, kokemuksellisuuden ja elämyksellisyyden kautta saadaan aikaan syvällisiä vaikutuksia.

KENELLE MATERIAALI ON SUUNNATTU?

Materiaali on tarkoitettu seurakunnissa työskentelevien, eri työtekijäryhmien, käyttöön. Ensisijaisina käyttäjinä näemme luonnollisesti kasvatuksen- ja diakonian alalla työskentelevät.

Kohderyhmäksi on suunnitteluvaiheessa valittu yli 10 vuotiaat lapset ja nuoret. Materiaalin luonteesta ja muunneltavuudesta johtuen menetelmiä voi käyttää hieman soveltaen myös muiden ikäryhmien, sekä esimerkiksi kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien kanssa

KOKONAISUUDEN SUUNNITTELU

Ohjaaja voi valita, ryhmän tavoitteista riippuen, erilaisia toimintakokonaisuuksia materiaalipaketin työskentelyistä. Ennen varsinaista työskentelyä voi käyttää lämmittelyä, jonka käytöstä löytyy enemmän tietoa sivulta 5.

Varsinaisen työskentelyn jälkeen on tärkeää purkaa työskentely ja sen aiheuttamat tunteet ja mahdolliset roolit. Vasta purun myötä voidaan saada aikaan todellista oppimista. Ohjaajan on tärkeä varata aikaa työstää kokemusta ryhmän kanssa. Purusta voit lukea lisää sivulta 18.

Työskentelyjä voi käyttää yksittäin, jolloin vaikutus ei luonnollisesti ole yhtä syvä, kuin jos työskennellään pidempi kestoisesti ryhmän kanssa. Työskentelyistä voi koostaa usean kerran kokonaisuuden. Kokonaisuutta voi hyödyntää esimerkiksi palvelupassia käyttöön otettaessa

KOHDERYHMÄN HUOMIOIMINEN

Materiaali on suunnattu yli 10-vuotiaille lapsille ja nuorille. Alun perin joku työskentely suunnattiin enemmän alakouluiäisille ja toinen taas vanhemmille nuorille. Kehittelyn edetessä ikärajat jätettiin pois siitä syystä, että jokaista työskentelyä voi käyttää hyvin eri-ikäisten kanssa. Testausvaiheessa työskentelyitä testattiin eri-ikäisillä, ja ne todettiin toimiviksi. Testauksesta voi lukea halutesaan lisää opinnäytetyön raporttiosasta.

Työskentelyä ohjaavan on tärkeää ottaa huomioon työskentelyitä valitessaan ja valmistellessaan kohderyhmä, ja olosuhteet joissa työskentelyä on tarkoitus käyttää. Huomioitavia seikkoja ovat ainakin osallistujien ikä, ryhmän koko, tila, osallistujien lähtötilanne sekä tausta mahdollisuuksien mukaan.

SISÄLLYS

Lämmittely.....	5
Työskentelyitä diakoniakasvatukseen.....	10
Tarinoita elämästä.....	11
Miltä apu näyttää ja tuntuu?.....	12
Elämäntilanteet eläytyen	13
Katse tulevaan – Miten elämä kantaa?	14
Palvelupassi	15
Purku	18
Henkilökortit.....	20
Henkilökortit ilman kuvia	21
Henkilökortit pitkillä tarinoilla.....	27
Henkilökortit lyhyillä tarinoilla	37

LÄMMITTELY

Ennen varsinaista työskentelyä voi olla tarpeen käyttää aikaa aiheeseen virittäytymiseen. Alkulämmittely rentouttaa tunnelmaa, poistaa jännitystä ja saa lapset orientoitumaan tulevaan tehtävään. Työskentelyn ohjaaja voi tarpeen mukaan, ja omaa ammattitaitoaan hyödyntäen, harkita millaista virittäytymistä ja lämmittelyä tarvitaan.

Toisinaan tarpeellista voi olla ottaa alkuun jokin leikki, jossa ylimääräinen energia saadaan purettua. Toisilleen tuntemattomamman ryhmän kanssa voi olla tarpeen aloittaa kevyemmillä jutuilla, jotta varsinaisessa työskentelyssä uskalletaan heittäytyä mukaan. Toisinaan taas saattaa olla tarpeen suunnata ajatukset meneillään olevista muista asioista edessä olevan työskentelyn aiheisiin.

Ryhmän tunteva ohjaaja on paras henkilö arvioimaan tarvitaanko lämmittelyä, vai voidaanko se jättää väliin. Lämmittelyn voi valita seuraavista esitellyistä vaihtoehtoista tai keksiä oman. Mikäli aikaa on käytettävissä niukasti voi lämmittelyn jättää pois. Jos taas aikaa on käytettävissä runsaasti voi lämmittelyharjoituksia ottaa useammankin.

UUDET SANAT LAULUUN

Keksikää pareittain, tai pienissä ryhmissä uudet lähimmäisen auttamiseen liittyvät sanat tuttuun lauluun. Ryhmä voi valita uudelleen sanoitettavan laulun itse, tai tarvittaessa ohjaaja voi antaa ehdotuksia.

Hyviä vaihtoehtoja ovat esim. kaikille tutut Saku sammakko tai Hä-mähämähäkki. Nuorten kanssa työskennellessä voi ehdottaa myös joitakin sen hetkisiä suosikkikappaleita.

SARJAKUVA LAUPIAASTA SAMARIALAISESTA

Piirtäkää sarjakuva Jeesuksen vertauksesta Laupias samarialainen Luuk. 10: 25-37.

JATKOKERTOMUS

Tässä lämmittelyssä lapset tutustuvat tarinankerrontaan. Lapsille luetaan lyhyt tarinan alku, jota lapset lähtevät jatkamaan yksi sana kerrallaan. Tarinaa voidaan kierrättää eteenpäin pari kierrosta luokan ympäri. Vaihtoehtoisesti lapset voivat pienissä ryhmissä keksiä lyhyen jatkon tarinalle/tarinoille, jotka he kertovat vuorollaan. Esimerkkitarinat on suunnattu ensisijaisesti alakouluikäisille, mutta uusia tarinanalkuja keksimällä lämmittelyä voi soveltaa eri-ikäisille.

Esimerkkitarina 1.

Eräänä päivänä Jussi Jänis oli matkalla kotikolonsa luo, kun hän kuuli jonkun itkevän. Ensin Jussi Jänis ei meinannut huomata äänen aiheuttajaa, mutta yhtäkkiä hän huomasi pienen siilipoikasen kannon juurella. Jussi Jänis meni pienen siilin luo, ja kysyi siililtä: ”Miksi sinä itket?” Siili kertoi loukanneensa jalkansa kiveen, eikä pysty nyt kävelemään...

Esimerkkitarina 2.

Eräänä päivänä Jussi Jänis oli matkalla kotikolonsa luo, kun hän kuuli jonkun itkevän. Ensin Jussi Jänis ei meinannut huomata äänen aiheuttajaa, mutta yhtäkkiä hän huomasi pienen siilipoikasen kannon juurella. Jussi Jänis meni pienen siilin luo, ja kysyi siililtä: ”Miksi sinä itket?” Siili kertoi eksyneensä äidistään, ja olevansa hyvin pe-loissaan...

Esimerkkitarina 3.

Eräänä päivänä Jussi Jänis oli matkalla kotikolonsa luo, kun hän kuuli jonkun itkevän. Ensin Jussi Jänis ei meinannut huomata äänen aiheuttajaa, mutta yhtäkkiä hän huomasi pienen siilipoikasen kannon juurella. Jussi Jänis meni pienen siilin luo, ja kysyi siililtä: ”Miksi sinä itket?” Siili kertoi joutuneensa kavereidensa kiusaamaksi, koska hänen piikkinsä ovat vielä niin lyhyet...

Esimerkkitarina 4.

Eräänä päivänä Jussi Jänis oli matkalla kotikolonsa luo, kun hän kuuli jonkun itkevän. Ensin Jussi Jänis ei meinannut huomata äänen aiheuttajaa, mutta yhtäkkiä hän huomasi pienen siilipoikasen kannon juurella. Jussi Jänis meni pienen siilin luo, ja kysyi siililtä: ”Miksi sinä itket?” Siili kertoi riidelleensä isänsä kanssa talviunille menemisestä...

Esimerkkitarina 5.

Eräänä päivänä Jussi Jänis oli matkalla kotikolonsa luo, kun hän kuuli jonkun itkevän. Ensin Jussi Jänis ei meinannut huomata äänen aiheuttajaa, mutta yhtäkkiä hän huomasi pienen siilipoikasen kannon juurella. Jussi Jänis meni pienen siilin luo, ja kysyi siililtä: ”Miksi sinä itket?”

ARVAA DIAKONIAAN LIITTYVÄ SANA

Lapset/nuoret jaetaan pareihin, jossa he arvaavat vuorollaan diakoniaan liittyviä sanoja. Toinen pareista katsoo paperilapusta/kortista sanan, ja hänen pitää selittää sana käyttämättä juuri kortissa lukevaa sanaa. Parista toisen tehtävä on arvata selitettävä sana. Sanoja voi muokata/valikoida esimerkiksi osallistujien iän mukaan.

Sanalista lapsille

LÄHIMMÄINEN	USKO	RUKOUS
RAKKAUS	AUTTAMINEN	SEURAKUNTA
TOIVO	JEESUS	EHTOOLLINEN
ENKELI	RISTI	KIRKKO
RAAMATTU	HAUTAUSMAA	PAPPI
VIRSIKIRJA	YKSINÄISYYS	SURU
SAIRAUS	SAIRAALA	KERHO

Sanalista nuorille

LÄHIMMÄINEN	RAKKAUS	AUTTAMINEN
USKO	YKSINÄISYYS	HAUTAUSMAA
DIAKONIA	SURU	KEHITYSVAMMAINEN
SAIRAUS	PALVELUTALO	MAAHANMUUTTAJA
MASENNUS	TYÖTTÖMYYS	EHTOOLLINEN
SEURAKUNTA	RAAMATTU	JEESUS
VANHUS	TOIVO	RISTI

MIELIPIDE-JANA

Tätä työskentelyä voi käyttää joko ennen varsinaista harjoitusta lämmittelynä, tai sen jälkeen työskentelyn herättämien ajatusten purkamiseksi, kuitenkin vain kerran yhden ryhmän kanssa.

Työskentelytilaan merkitään, kuvitteellinen tai oikea (esim. maalارinteipillä), viiva seinästä toiseen. Janan toisessa päässä on lappu, jossa lukee Kyllä/Täysin samaa mieltä ja toisessa Ei/Täysin erimieltä. Osallistujille luetaan väittämiä, joihin he vastaavat sijoittumalla janalla sopivaksi katsomaansa kohtaan sen mukaan mitä mieltä asiasta ovat. Kunkin väitteen jälkeen voi paikan valinnan perusteista käydä keskustelua osallistujien kanssa. Mikäli väitteiden sisällöt tulevat liian lähelle ryhmän jäsenten omaa elämää, voi väitteitä jättää pois tai niitä voi muokata.

Väitteitä voivat olla esimerkiksi:

- Jos huomaan, että joku jää koulussa yksin, menen pyytämään häntä mukaan leikkiin.
- Jos joku käyttää omituisia vaatteita, hänelle on hyvä huomauttaa asiasta.
- Huomaan kun naapurin mummolta putoaa kymppi taskusta, laitan sen omaan taskuuni. Löytäjä saa pitää, vai mitä?
- On ihan hölmöä, jos naisten pitää käyttää huivia päässä uskonnollisista syistä.
- Huomaan kun naapurin iäkäs Heikki kaatuu pihalla. Kävelen äkkiä ohi. On aikuisten tehtävä auttaa, vai mitä? Ja sehän voi olla vaikka humalassa.
- On mukava nauraa, jos joku änkyttää tai hänellä on r-vika.
- Täytyy olla tosi tyhmä, jos joutuu tukiopetukseen.
- Yksikään normaali alle 70-vuotias ei harrasta kansantansseja.
- Kehitysvammaiselle voi nauraa ja vitsailla, kun ei se kuitenkaan tajua.

TUNNEKORTIT

Osallistujille jaetaan kortit, joissa lukee jokin tunne. Vuorotellen esitetään tunne ilmein ja elein. Jos tämä tuntuu vaikealta, voi myös selittää sanan. Muut yrittävät arvata.

Toiminnan purku voidaan lopuksi tehdä samoilla korteilla, jolloin nuoret poimivat korteista omaa tunnelmaansa kuvaavan ja tunteet käydään yhdessä läpi. Purkuun voi varata lisäksi tyhjiä papereita, joihin voi kirjoittaa tunnelman, jos valmiista tunteista ei löydy oikeaa.

Esimerkkikortit:

Vihainen	Väsynyt	Iloinen
Hymyilevä	Rauhallinen	Kiitollinen
Masentunut	Huoleton	Epävarma
Pettynyt	Yllättynyt	Pelokas
Jännittynyt	Surullinen	Onnellinen
Hajamielinen	Odottava	Synkkä
Stressaantunut	Rento	Innostunut
Rakastunut		

TYÖSKENTELYITÄ DIAKONIAKASVATUKSEEN

Seuraavat neljä harjoitusta ovat tämän materiaalipaketin varsinaiset työskentelyt, joiden avulla diakonia- ja arvokasvatusta on tarkoitus toteuttaa.

Kolmessa ensimmäisessä työskentelyssä käytetään materiaalipaketin lopusta löytyviä tulostettavia henkilökortteja. Henkilöhahmoja on todennäköisesti enemmän kuin yhdessä toteutuksessa tarvitaan. Tähän on päädytty siitä syystä, että työskentelyn ohjaaja voi valita tarkoitukseen parhaiten sopivat henkilöhahmot. Ohjaaja voi valinnassaan ottaa huomioon paikallisen tilanteen ja toisaalta ryhmään osallistuvien taustan. Mikäli työskentelyn ohjaaja tietää jonkun osallistujan elämäntilanteen sivuavan korteissa kuvattuja hahmoja, voi työntekijä pohtia kannattaako kyseistä henkilöhahmoa valita mukaan. Jossain tilanteessa toki voi valita jonkun hahmon juuri siitä syystä, että se on tavalla tai toisella ajankohtainen osallistuvalla ryhmälle.

Työskentelyn ohjaajan on tärkeä perehtyä toteutukseen huolellisesti ennen työskentelyn aloittamista. Tarvittavat materiaalit tulee tulostaa tai hankkia valmiiksi, jotta toteutusvaiheessa ei enää tarvitse haeskella tarvittavia tavaroita.

Palvelupassin käyttöönotto seurakunnassa vaatii perusteellista valmistautumista mm. koulutuksen järjestämisen muodossa. Se onkin esitetyistä työskentelyistä valmistelun kannalta vaativin, ja sen huomioiminen jo toiminta- ja taloussuunnitelmien teon yhteydessä voi olla tarpeen.

Tämän osion lopusta (s.16) löytyy vielä jatkotyöskentelyksi jollekin henkilökorttityöskentelylle sopiva tulevaisuuteen suuntaava harjoitus.

TARINOITA ELÄMÄSTÄ

Työskentelyssä eläydytään tarinankerronnan kautta lähimmäisen asemaan. Työskentelyyn on hyvä varata reilusti aikaa, n. 45 min jotta kirjoitustyö onnistuu.

Alkuvalmistelut: Ennen käytännön toteutusta ohjaaja valitsee ja tulostaa tarvittavan määrän henkilökortteja ryhmiä varten. Työskentelyn toteutuksessa tarvitaan ryhmille kynät ja paperia.

Tavoitteet: Työskentelyn tavoitteena on saada osallistujat eläytymään apua tarvitsevien ihmisten elämäntilanteisiin, ja sen myötä havahtumaan heikoimmassa asemassa olevien tarpeisiin. Tavoitteena on myös auttaa osallistujia huomaamaan yhtäläisyys heidän itsensä ja apua tarvitsevien välillä.

Toteutus: Ryhmä jaetaan esim. 4-5 henkilön ryhmiin. Jokaiselle ryhmälle annetaan kuvallinen henkilökortti. Ryhmän tehtävänä on kuvan perusteella luoda laajempi tarina kuvassa olevan ihmisen elämästä, hänen ajatuksistaan, haaveistaan ja tulevaisuuden odotuksistaan. Mitä kyseiselle ihmiselle on tapahtunut ja mitä tulee tapahtumaan? Muuttuuko hänen elämänsä jotenkin? Ryhmä miettii mitä he tunsivat ja ajattelisivat jos he olisivat kyseinen ihminen. Ryhmä kirjoittaa kortin henkilölle elämäntarinan lapsuudesta tulevaisuuteen. Ryhmälle kerrotaan, että lopussa he esittelevät oman tuotoksensa ja kertovat ajatuksiaan.

Purku: Jokainen ryhmä lukee oman tarinansa, ja kertoo ajatuksiaan sen tekemisestä. Millaisia tuntemuksia tehtävä herätti? Mikä tehtävässä tuntui helpolta, mikä vaikealta? Pyrkimys on saada kommentti jokaiselta ryhmän jäseneltä, tietenkin ilman painostusta.

Toinen toteutusvaihtoehto: Kirjoittamisen sijasta voidaan työskentely toteuttaa myös draaman keinoin. Ryhmä suunnittelee ja toteuttaa esityksen, josta käy ilmi apua tarvitsevan ihmisen tunteita ja ajatuksia hänen omasta elämästään.

MILTÄ APU NÄYTTÄÄ JA TUNTUU?

Tässä työskentelyssä nuoret tutustuvat diakonian asiakkaiden elämään ja mahdollisiin auttajatahoihin. Millaisiin asioihin apua kaivataan, ja mitä tunteita se heissä voi herättää. Työskentelyyn on hyvä varata reilusti aikaa esim. n. 30 min jotta ehtii käydä läpi useamman henkilöhahmon.

Alkuvalmistelut: Ohjaaja varaa tilaan kaksi tuolia erilleen muista. Ohjaaja tulostaa riittävän määrän henkilökortteja työskentelyä varten. Työskentelyssä voi käyttää ohjaajan valinnan mukaan joko kuvallisia tai kuvattomia kortteja

Tavoite: Nuoret ymmärtävät, että diakonian asiakkaat ovat tuntevia ihmisiä. Avun pyytäminen ja saaminen ei aina ole helppoa. Nuoret pyritään saamaan toiminnallisesti eläytymään sekä autettavan, että auttajan rooliin.

Toteutus: Luokan eteen laitetaan kaksi tyhjää tuolia. Yksi nuorista menee tuolille istumaan ja lukee ääneen yhden autettavan tarinan. Luettuaan tarinan, nuori jää istumaan tuolille.

Ohjaaja pyytää muita tulemaan yksitellen toiselle tuolille istumaan, jos he keksivät auttajatahon ja keinon auttaa toisella tuolilla istuvaa. Ohjaaja voi kysyä auttajan tuoliin istuvalta kuka tai millainen auttaja hän on, ja miten hän ajatteli auttaa toista. Auttajalta kysytään myös millaisia tunteita autettavan tarina hänessä herättää.

Myös autettavalta kysytään, miltä hänestä tuntui saada apua. Oliko avun saaminen helppoa? Mitä tunteita avun saaminen herätti?

Purku: Työskentelyn päätteeksi on tärkeä purkaa roolit ja heränneet tunteet.

Toinen toteutusvaihtoehto: Auttamistilanteista voidaan laatia myös pienoisenäytelmiä. Esityksistä on tarkoitus käydä ilmi sekä auttajan että autettavan tunteita ja ajatuksia.

ELÄMÄNTILANTEET ELÄYTYEN

Työskentelyn tarkoituksena on eläytyä lähimmäisen elämäntilanteeseen syvällisesti. Työskentelyssä nuori pohtii maailmaa, ympäristöä ja yhteisöä toisen ihmisen näkökulmasta käsin. Aikaa on hyvä varata ryhmien lukumäärästä ja osallistujien iästä riippuen ainakin 45 min jotta purkukeskustelulle jää riittävästi aikaa.

Alkuvalmistelut: Tässä työskentelyssä käytetään henkilökorttien kuvattomia versioita. Tulosta henkilökuvauksia tarpeellinen määrä etukäteen. Varaa ryhmien käyttöön vähintään yksi kamera. Tarvitset myös tietokoneen ja dataprojektorin kuvien katselua varten. Varmista myös kuvien siirron onnistuminen kamerasta tietokoneelle.

Tavoitteet: Nuori oppii ymmärtämään elämäntilanteiden erilaisuutta. Nuori havahtuu pohtimaan toisella ihmisellä olevia unelmia ja toiveita. Nuori ymmärtää oman mahdollisuutensa vaikuttaa lähimmäisten elämään.

Toteutus: Työskentely toteutetaan ryhmissä. Jokainen ryhmä saa lyhyen kuvauksen kuvitteellisesta henkilöstä ja hänen elämäntilanteestaan. Ryhmän tarkoituksena on keksiä ihmiselle elämä ja tarina. Ryhmä rakentaa ihmisestä aidon tuntuksen kokonaisuuden tunteeen, unelmineen ja murheineen. Lopuksi ryhmä lavastaa esimerkkihenkilönsä tilanteeseen, joka kuvastaa hänen elämäänsä ja ottaa siitä kuvan.

Purku: Ryhmätyöskentelyvaiheen jälkeen kokoonnutaan yhteen ja aletaan esitellä työskentelyn henkilöitä. Ryhmän ottama kuva heijastetaan seinälle, ja ryhmä kertoo kuvassa olevan henkilön elämästä muille. Jokaisen ryhmän esityksen jälkeen käydään kaikille yhteinen purkukeskustelu, jossa voidaan myös esittää tarkentavia kysymyksiä henkilöstä. Millaista tehtävää oli tehdä? Millaisia ajatuksia se herätti? Miten nämä ihmiset voisivat saada apua lähimmäisiltä? Entä seurakunnalta?

Vinkki! Tehtävän yhteydessä on luontevaa kertoa myös oman seurakunnan toiminnasta joka voisi palvella kyseistä henkilöä, ja mahdollisesti tiedottaa muistakin paikkakunnan palveluista.

KATSE TULEVAAN – MITEN ELÄMÄ KANTAA?

Kolmesta ensimmäisestä työskentelystä jonkun jälkeen, tai seuraavalla kokoontumiskerralla, voi käyttää jatkotyöskentelynä tulevaisuuden kuvittelua.

Alkuvalmistelut: Tässä työskentelyssä käytetään aiemmin kopioituja henkilökortteja, sekä aiemmassa työskentelyssä mahdollisesti tuotettua materiaalia. Tarvittaessa henkilökortteja voi kopioida lisää.

Tavoitteet: Osallistujat pohtivat erilaisten ratkaisujen, elämänkulun sekä saadun avun vaikutusta kohdehenkilön elämässä. Osallistujat huomaavat että toivottomaltakin vaikuttava tilanne voi muuttua, ja että muiden ihmisten toiminnalla on vaikutus jokaisen elämään.

Toteutus: Työskentely toteutetaan ryhmissä. Jokainen ryhmä saa henkilökortin. Mikäli aiemmin käytetyssä työskentelyssä käytettiin ryhmiä ja se tuntuu luontevalta, voivat ryhmät ja henkilöhahmot olla samat kuin aiemmallalla kerralla. Ryhmä saa tehtäväkseen laatia kuvauksen henkilön elämästä viiden vuoden kuluttua. Ryhmä pohtii mikä on muuttunut, millaista apua henkilö sai ja millaista apua hän on jäänyt vaille. Tärkeää on pohtia henkilön tyytyväisyyttä elämäänsä, sekä tunteita katsoessaan taaksepäin omaa elämäänsä.

PALVELUPASSI

Palvelupassi on konkreettinen vihkonen tai paperi, johon nuoret keräävät merkintöjä osallistumisestaan palvelutehtäviin. Palvelupassi toimii myös todisteena yhteistyökumppaneille, että nuori on mukana organisoidussa toiminnassa, ja lisää luottamusta puolin ja toisin. Palvelupassin saa käyttöönsä pienen koulutuksen käymällä. Opiskelusisältöjä ovat mm. vuorovaikutustaidot, perustietoa mahdollisista eteen tulevista tilanteista, sekä luottamuksellisuus. Muita mahdollisia opiskeluaiheita ovat mm. pyörätuolin käsittely ja muistisairaudet. Palvelupassin käyttäjä sitoutuu osallistumaan säännöllisesti toimintaan, sekä palvelutehtävien että yhteisten purkukeskustelujen muodossa. Palvelupassin käyttö vaatii työntekijältä perehdyttämistä myös yhteistyökumppaneiden suuntaan. Palvelupassiin saa merkintöjä seurakunnan työntekijän kanssa yhteisesti sovitusta palvelutehtävistä. Palvelupassin avulla nuori voi saada itselleen todistuksen tekemästään vapaaehtoistyöstä, esimerkiksi työnhakua tai opintoja varten.

Palvelupassia voi käyttää myös seurakunnan omassa toiminnassa tapahtuvan palvelun todentamiseen, esim. lastenhoito perhetapautumassa, avustaminen jumalanpalveluksessa tms. Muualla nuori voi käydä lukemassa paikallislehteä vanhainkodilla, haravoimassa liikuntarajoitteisen pihan, tai olla vaikka lastenhoitoapuna väsyneelle yksinhuoltajalle.

Tavoite: Tehdä auttamisesta ja ajan antamisesta toisen hyväksi tavallinen ja säännöllinen osa elämää. Nuori voi kokea saavansa hyvää aikaiseksi pienelläkin vaivalla, ja samalla kokea itsensä tärkeäksi ja tarpeelliseksi.

Toteutus: Seurakunnan työntekijä järjestää toimintaan liittyvää koulutusta alueen nuorille. Koulutuksen käytyään halukkaat voivat ottaa käyttöönsä Palvelupassin, jonka yksi mahdollinen malli löytyy seuraavilta sivuilta. Mallina olevasta pohjasta on tarkoitus tulostaa kaksipuoleinen keskeltä taitettava arkki. Palvelupassin voi tehdä joko A4 tai A5 kokoisesta paperista.

Seurakunnan työntekijä sopii yhdessä osallistujan kanssa, sekä palvelupaikan kanssa yhteistyöstä, sen muodoista, aikataulusta ja sisällöstä.

Seurakunnan työntekijä järjestää ohjausta tarvittaessa, ja yhteisiä kokoontumisia säännöllisesti.

Palvelupassi

_____ seurakunta

Tämän palvelupassin käyttäjä on

Palvelutehtäväksi on sovittu

Yhteyshenkilönä _____ srk:ssa

toimii _____ jonka

puhelinnumero on _____

Palvelutehtävän vastaanottaja kuittaa tehtävän suoritetuksi päiväyksellä ja nimikirjaimilla.

PURKU

Työskentelyiden jälkeen on olennaista, että työntekijällä on aikaa toteuttaa jonkin muotoinen purku ryhmän kanssa. Yksinkertaisimmillaan purku voi tapahtua keskustellen kokemuksesta, ja heränneistä ajatuksista ja tunteista. Seuraavassa esitellään joitakin tapoja joilla purun voi toteuttaa.

Purun tarkoituksena on sanoittaa ja tuoda näkyväksi heränneitä ajatuksia ja tunteita. Purku on kokonaisuuden toimimisen ja tavoitteiden toteutumisen kannalta erittäin keskeinen osa toteutusta. Jos asiat jäävät kesken, ja oivallukset jakamatta, jää koko työskentelyn anti pienemmäksi kuin mitä olisi mahdollista saavuttaa. Jakaminen ja esille nostaminen saattavat tuottaa oivalluksia, jotka muuten jäisivät syntymättä.

Työskentelyiden ohjaajan tulee olla valpas osallistujien reaktioiden suhteen. Työskentelyissä, joissa käytetään henkilökuvauksia ja eläydytään avuntarvitsijoiden elämään, saattavat tilanteet tulla myös liian lähelle osallistujien omaa elämää. Tällöin työntekijän tulee, tarpeen niin vaatiessa, olla käytettävissä myös henkilökohtaista keskustelua varten.

MAALAA TUNTEET KUVAKSI

Maalataan musiikin soidessa harjoituksen herättämiä tunteita ja ajatuksia. Oman halun mukaan jokainen voi kertoa tekemästään maalauksesta ja sen kuvaamista ajatuksista ja tunteista.

MILLAINEN ON APUA TARVITSEVA? MILLAINEN EI?

Piirtäkää suurelle paperille tai liitutauluun ihminen ja vetäkää keskelle viiva pituussuunnassa. Kerätkää ryhmänä toiselle puolelle asioita jotka kertovat millainen on apua tarvitseva, ja toiselle puolelle millainen hän ei ole.

Ohjaajalle vinkiksi:

- Apua tarvitseva ihminen on esim. vanha, nuori, lapsi, sairas, terve, tummaihoisen, vaaleahiuksinen...
- Apua tarvitseva ihminen ei ole esim. surkimus, laiska, tyhmä...

MIELIPIDE-JANA

Tätä työskentelyä voi käyttää joko ennen varsinaista harjoitusta lämmittelynä, tai sen jälkeen työskentelyn herättämien ajatusten purkamiseksi, kuitenkin vain kerran yhden ryhmän kanssa.

Työskentelytilaan merkitään, kuvitteellinen tai oikea (esim. maalarinteipillä), viiva seinästä toiseen. Janan toisessa päässä on lappu, jossa lukee Kyllä/Täysin samaa mieltä ja toisessa Ei/Täysin erimieltä. Osallistujille luetaan väittämiä, joihin he vastaavat sijoittumalla jannalla sopivaksi katsomaansa kohtaan sen mukaan mitä mieltä asiasta ovat. Kunkin väitteen jälkeen voi paikan valinnan perusteista käydä keskustelua osallistujien kanssa. Mikäli väitteiden sisällöt tulevat liian lähelle ryhmän jäsenten omaa elämää, voi väitteitä jättää pois tai niitä voi muokata.

Väitteitä voivat olla esimerkiksi:

- Jos huomaan, että joku jää koulussa yksin, menen pyytämään häntä mukaan leikkiin.
- Jos joku käyttää omituisia vaatteita, hänelle on hyvä huomauttaa asiasta.
- Huomaan kun naapurin mummolta putoaa kymppi taskusta, laitan sen omaan taskuuni. Löytäjä saa pitää, vai mitä?
- On ihan hölmöä, jos naisten pitää käyttää huivia päässä uskonnollisista syistä.
- Huomaan kun naapurin iäkäs Heikki kaatuu pihalla. Kävelen äkkiä ohi. On aikuisten tehtävä auttaa, vai mitä? Ja sehän voi olla vaikka humalassa.
- On mukava nauraa, jos joku änkyttää tai hänellä on r-vika.
- Täytyy olla tosi tyhmä, jos joutuu tukiopetukseen.
- Yksikään normaali alle 70-vuotias ei harrasta kansantansseja.
- Kehitysvammaiselle voi nauraa ja vitsailla, kun ei se kuitenkaan tajua.
- Tunti aiheutti tunteita.
- Tunnin asiat olivat turhia.
- Tunti sai minut ajattelemaan, että voisin auttaa toisia.

HENKILÖKORTIT

Seuraavilta sivuilta löytyvät työskentelyissä käytettävät henkilökortit. Henkilökortteja on kolmenlaisia.

Ensimmäisenä (alkaen sivulta 21) ovat henkilökortit ilman kuvia. Näitä henkilökortteja on ajateltu käytettävän erityisesti harjoituksessa, jossa ryhmät lavastavat ja ottavat itse kuvan kortin henkilöstä.

Seuraavana (alkaen sivulta 27) ovat henkilökortit, joissa on kuvan lisäksi pidempi kuvaus henkilön elämästä ja ajatuksista. Näiden käyttö sopii erityisesti silloin, jos ohjaaja ajattelee ryhmän tarvitsevan paljon ennakkotietoa päästäkseen vauhtiin.

Viimeisenä (sivulta 37 alkaen) ovat henkilökortit, joissa on kuvan lisäksi lyhyt kuvaus kuvan henkilöstä, sekä kysymyksiä joista voi lähteä pohtimaan henkilön ajatuksia tarkemmin. Nämä kortit sopivat parhaiten käytettäväksi sellaisten ryhmien kanssa, joiden voi etukäteen ajatella tarvitsevan vähiten ennakkotietoa. Toisin sanoen sellaisten kanssa, jotka pystyvät itse eläytymään helposti henkilön ajatuksiin ja tunteisiin. Kortissa olevat kysymykset virittävät ja ohjaavat keskustelua.

HENKILÖKORTIT ILMAN KUVIA

Seuraavilta sivuilta voit tulostaa harjoituksia varten henkilökortit joissa ei ole kuvia. Näissä henkilökorteissa on lyhyet kertomukset ja virikekysymyksiä.

Sofia 15v

Sofia on maahanmuuttaja Afganistanista. Hän osaa vähän suomea. Sofia asuu äitinsä ja sisarustensa kanssa ja käy koulua. Sofia on muslimi ja hän käyttää huivia kodin ulkopuolella liikkueessaan.

Miltä Sofiasta tuntuu mennä kouluun jossa ei tunne ketään ja seurata opetusta josta ei paljoa ymmärrä? Millaista kohtaamista hän toivoisi koulutovereiltaan? Miten onnistuu asiointi kaupassa kun tuotepakkausten sisältöä voi vain arvailla? Millaisista asioista Sofia haaveilee? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Maria 16v

Maria lintsaa paljon koulusta ja numerot ovat laskeneet kovasti. Kavereiden seura ei kiinnosta ja ihmisten seura tekee olon ahdistuneeksi, mieli tekisi vain nukkua. Ruokahalu on kadonnut ja siksi painokin on laskenut.

Mitä ajatuksia tulevaisuus herättää Marian mielessä? Mitä Maria toivoo perheeltään? Millä keinoin hän voisi innostua koulusta uudelleen? Mikä olisi parasta mitä hänen elämässään voisi tapahtua?

Martti 28

Martti on vammautunut liikenneonnettomuudessa viisi vuotta sitten, käyttää liikkumiseen pyörätuolia. Ammattihaaveet auton asentajana ovat kariutuneet vammautumisen myötä.

Millaisia ajatuksia tulevaisuus Martissa herättää? Miltä tuntuu kun tarvitsee toisten apua monissa tilanteissa? Miten hän toivoisi muiden ihmisten suhtautuvan itseensä? Mikä olisi parasta mitä hänen elämässään voisi tapahtua?

Elvi 86v

Elvi asuu palvelutalossa omassa asunnossa. Lapset ja lapsenlapset eivät käy tapaamassa Elviä kuin ehkä kerran tai kaksi vuodessa.

Miltä Elvistä tuntuu kun ainut ihminen jonka hän tapaa on paikalla piipahtava ruoantuoja? Miten aika kuluu? Millaisia ajatuksia mielessä pyörii? Mitä hän toivoisi perheenjäseniltään? Mistä Elvi saa voimia ja iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Maija 21v

Maija asuu vuokrakaksiossa kahdestaan 4 kuukauden ikäisen poikansa kanssa. Lapsen isä ei halua olla mukana perheen elämässä. Lapsen isovanhemmat asuvat kaukana ja ovat vielä työelämässä ja omat ystävät haluavat viettää railakasta nuoruutta.

Miltä Maijasta tuntuu huolehtia yksin kaikesta? Miten jaksaa kun lapsi valvottaa öisin eikä ole ketään jakamassa vastuuta? Millaisia ajatuksia tulevaisuus herättää? Millaisista asioista Maija saa voimia ja iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Markku 38v

Markku on juuri vapautunut vankilasta. Hänellä ei ole paikkaa mihin mennä. Yöt Markku nukkuu kavereiden nurkissa. Markulla on 9-vuotias tytär johon hänellä ei ole ollut yhteyttä viiteen vuoteen.

Miltä Markusta tuntuu majoilla toisten luona? Millaisia tunteita ajatukset tyttärestä herättävät? Miltä tulevaisuus vaikuttaa hänen omasta mielestään? Mistä hän haaveilee? Mikä auttaa jaksamaan? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Kaisa 78v

Kaisa on puolisonsa omaishoitaja. Kaisan miehellä on sairaus joka on vienyt häneltä suuren osan liikkumiskyvystä. Yhdeksi viikoksi kuukaudessa Kaisan mies pääsee hoitolaitokseen ja Kaisa saa levätä.

Millaista Kaisan elämä on? Miten hän jaksaa auttaa puolisoaan? Millaisia asioita hänen mielessään pyörii? Mitkä ovat hänen tunteensa miestään kohtaan? Mitä hän ajattelee tulevaisuudesta? Mikä saa Kaisan jaksamaan päivästä toiseen? Mistä Kaisa löytää iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Heidi 45v

Heidi on kehitysvammainen ja asuu ryhmäkodissa jossa hänellä on oma pieni yksiö. Heidillä on iäkkäät vanhemmat ja kaksi sisarusta jotka asuvat toisella paikkakunnalla.

Millaista Heidin elämä on? Mitkä asiat ovat hänelle tärkeitä? Millaisista asioista hän haaveilee? Miltä hänestä tuntuu kun ihmiset katsovat häntä oudoksuen? Miten hän jaksaa tullessaan syrjityksi? Mistä Heidi löytää iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Samu 10v

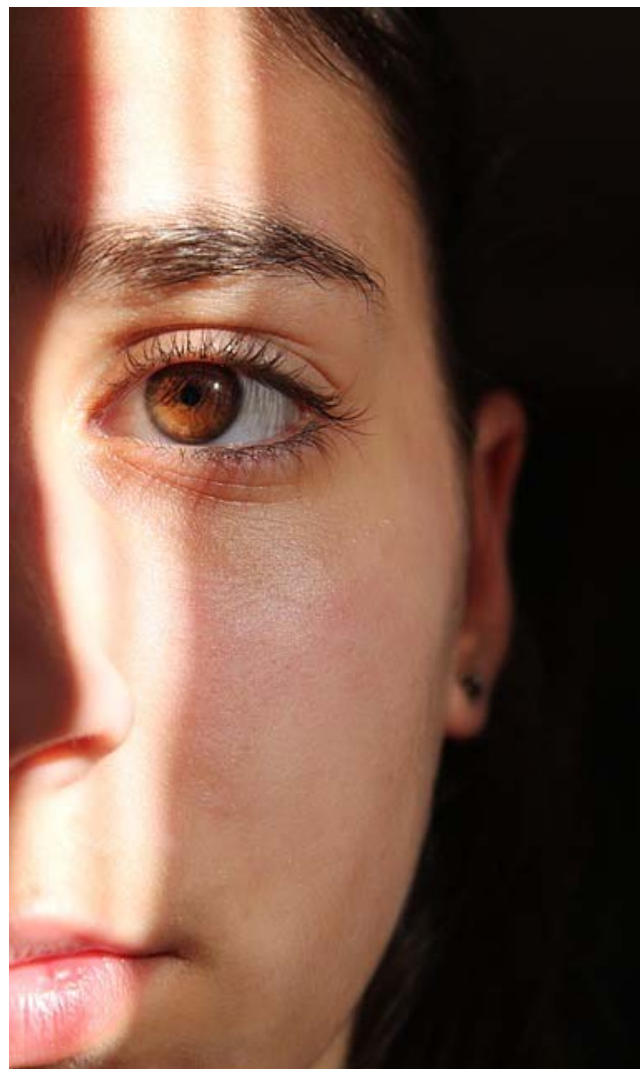
Samu on muuttanut maalta kaupunkiin eikä ole löytänyt ystäviä uudesta koulusta. Samun vatsa on usein kipeä kun kouluun lähtö pelottaa. Välillä Samua nimitellään koulussa.

Millaista Samun elämä on? Miltä hänestä tuntuu seistä yksi välitunnilla? Mitä Samu pelkää? Mistä Samu löytää iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

HENKILÖKORTIT PITKILLÄ TARINOILLA

Seuraavilta sivuilta voit tulostaa harjoituksia varten henkilökortit joissa on pitkät tarinat ja kuvat.

Olen Sofia, olen 15 vuotias. Muutin Afganistanista Suomeen äitini ja 5 nuoremman sisarukseni kanssa. Olen käynyt kielikoulun ja osaan vähän Suomea. Puhuminen onnistuu vähän, mutta lukeminen on vaikeaa. Olen muslimi ja siksi käytän uskontoni mukaisesti huivia ihmisten parissa ollessani. Irakissa minun olisi pitänyt mennä naimisiin itseäni 30 vuotta vanhemman miehen kanssa. En osaa kunnolla liikkua koulussa ja koulun ympäristössä. Myöhästyn usein. Joskus olen seisonut bussipysäkillä odottamassa bussia, vaikka seuraavan bussin tuloon on ollut tunti aikaa. Myös kaupassa käynti on vaikeaa, koska en ymmärrä mitä paketeissa on sisällä ja mitä asiat maksavat.

Olen Maria 16 vuotias. Käyn ammattikoulua... Aina välillä. Usein en jaksa herätä aamuisin ja lähteä kouluun. Minua ahdistaa ihmisten parissa. En jaksa enää oikein olla edes ystäväieni kanssa ja lähteä mukaan, vaikka he pyytävät minua. Usein päiväni kuluvat kotona nukkumassa. Jos tulen kouluun, en jaksa seurata opetusta ja osallistua. Olen laih-
tunut paljon, koska mikään ruoka ei maistu, tai oikeastaan en edes muista syödä. Ennen olin hyvä koulussa, mutta nyt numerot ovat laskeneet ja poissaoloja on kauheasti.

Olen Martti, 28 vuotta. Jouduin viisi vuotta sitten pyörätuoliin liikenneonnettomuuden jälkeen. Ennen onnettomuutta opiskelin ammattikoulussa auton asentajaksi. Nyt kaikki suunnitelmat ovat muuttuneet. Kouluun ei voi mennä pyörätuolissa. Muutenkin liikkuminen pyörätuolin kanssa on vaikeaa. En pääse ilman apua autoon ja pois sieltä. Moniin paikkoihin on portaita, tai ovet eivät aukea ilman että joku on apuna. Yhteyteni osaan kavereistani on katkennut kokonaan ja osaa tapaan harvoin. Se harmittaa minua, ja usein ahdistaa, koska en menettänyt onnettomuudessa aivojani, vaan vain jalkojen toiminnan. Vaikka tarvitsen monessa asiassa apua, haluaisin olla normaali nuori aikuinen.

Olen Elvi, 86 vuotta. Minulla on oma asunto palvelutalossa. Lapseni asuvat perheineen kaukana, ja heidän vierailunsa ovat erittäin harvinaisina. Yleensä he vierailevat luonani kesälomansa aikana. Mukavin hetki päivässä on se, kun ruoan tuoja tuo minulle lounaan. Harmillista vain on se, että hänellä on aina niin kiire. Autossa on aina odottamassa monta lämmintä ruokapakkausta. Olisi mukava joskus jutella pidempään jonkun kanssa. Jalkani ovat huonossa kunnossa enkä pääse itse kunnolla liikkeelle. Joskus käyn istuskele-massa oven ulkopuolella olevalla tuolilla, kun aina ei jaksata televisiotaakaan katsoa. Yksin ollessa ajatukset tahtovat pyöriä samaa tuttua rataa. Omien voimien ja terveyden rapistuminen harmittaa ja masentaa.

Olen Maija, 21 vuotta. Asumme pienen poikani kanssa kerrostalokaksiossa. Aatu on 4 kuukauden ikäinen, eikä hänen isänsä ole nähnyt häntä vielä kertaakaan. Se suututtaa minua, ja toisaalta käy lapsen isää sääliksi kun hän ei ole näkemässä Aatun hymyjä ja touhuja. Mutta eihän häntä pakottaakaan voi. Olen aika yksin lapsen kanssa. Olihan minulla kavereitakin, mutta johonkin he katosivat sitä mukaa kun vatsa alkoi kasvaa. Äiti ja isä asuvat toisella paikkakunnalla. Joskus he tulevat viikonloppuna tänne ja hoitavat Aatua, että minä pääsen rauhassa käymään edes suihkussa. Aatu on ihana lapsi, mutta nukkuu huonosti. Välillä tuntuu, että voimat eivät riitä kun yö on mennyt poikaa kantaessa. Onhan meillä rahastakin aika tiukkaa, mutta vielä on juuri ja juuri selvitty. Onneksi Aatun hymystä saa aina voimaa kun oikein väsyttää.

Olen Markku, 38 vuotta. Vapauduin juuri vankilasta ja elämäni on aika sekaisin. Nyt pitäisi löytää jostain asunto, että ei tarvitsisi enää kavereiden nurkissa majoilla. Olen päättänyt, että enää en linnaan mene. Elämän on muututtava ihan kokonaan. En vain oikein tiedä miten sen käytännössä toteutan. Voihan se olla, että jotain apua tarvitsisin, mutta kyllä kai sen itsekkin ymmärrän että päihteistä on pakko pysyä erossa, muuten ei tule mitään. Asunnon lisäksi minulla on toinenkin haave. Haluaisin tavata tyttärenti pitkästä aikaa. Sanna on 9 -vuotias, enkä ole tavannut häntä viiteen vuoteen. En tiedä haluaako hän edes tavata minua, niin huonosti on tullut isän hommia hoidettua tähän asti. Mutta nyt aion muuttua. Kunpa joku luottaisi ja uskoisi minuun niin paljon että pääsisin töihin, ja silloin olisi varaa maksaa vuokraakin. Työn kautta voisi saada myös uusia ystäviä. Vanhojen kavereiden kanssa ei kannata ruveta liikoja seurustelemaan jos meinaa pysyä kuivilla.

Olen Kaisa, 78 vuotta. Olemme olleet naimisissa mieheni kanssa 57 vuotta. Elämämme muuttui neljä vuotta sitten kun Erkillä todettiin Parkinsonin tauti. Nyt olen Erkin omaishoitaja. Erkki tarvitsee apua pukemisessa, syömisessä ja kaikessa liikkumisessa. Toisinaan myös yöllä on herättävä hänen avukseen. On raskasta olla sidottu toisen hoitamiseen ympäri vuorokauden. Toisaalta olen kiitollinen siitä, että pystyn hoitamaan häntä vielä suurimmaksi osaksi kotona. En osaa kuvitella kotiamme ilman häntä. Mukavaa on kun lapset tulevat perheineen käymään ja tuovat iloa ja elämää tullessaan. Niistä vierailuista saan voimia koko viikoksi. Vapaaviikkojen pitäminen on aika vaikeaa. Erkki ei mielellään mene hoitokotiin, ja minunkin on vaikea olla yksin kotona. Yksinolo muistuttaa minua tulevasta, ja itkenkin vapaaviikkolani paljon edessä olevien aikojen vuoksi.

Olen Heidi, 45 vuotta. Olen kehitysvammainen. Minulla on ihana oma asunto, ja paljon mukavia ystäviä naapureina. Meillä on yhteinen olohuone, jossa järjestämme karaokeiltoja. Joskus ikävöin perhettäni, joka asuu toisella paikkakunnalla. Olin ennen töissä kaupassa. Hoidin siellä pullojen palautusautomaattia ja laitoin tavaraa hyllyyn. Pomo kehui minua hyväksi työntekijäksi. Sitten kauppaan tuli uusi omistaja, eikä minua enää tarvittu. Minua harmittaa töiden loppuminen. Tarvitsisin omaa rahaa, että voin käydä ystäväieni kanssa elokuvissa tai pizzalla. Töissä oli myös mukavaa kun tapasi paljon ihmisiä.

Olen Samu, 10 vuotta. Viime syksynä meidän perhe muutti isän uuden työn vuoksi kaupunkiin. Entisessä koulussa oli vain 28 oppilasta ja uudessa on monta sataa. Tässä koulussa on ollut vaikea löytää kavereita. Kaikilla on jo ennestään parhaat kaverit, ja omat jutut joihin ei pääse mukaan. Välillä minua nimitellään. Aamuisin kouluun lähteminen on vaikeaa ja koulumatkat yksin tuntuvat pelottavilta. Yhtenä aamuna valehtelin äidille, että vatsaan sattuu, jotta sain jäädä päiväksi kotiin. Usein vatsaan sattuu oikeastikin. Nyt odotan kovasti, että kaverini entisestä koulusta tulee viikonloppuna käymään. Toivoisin että muuttaisimme takaisin.

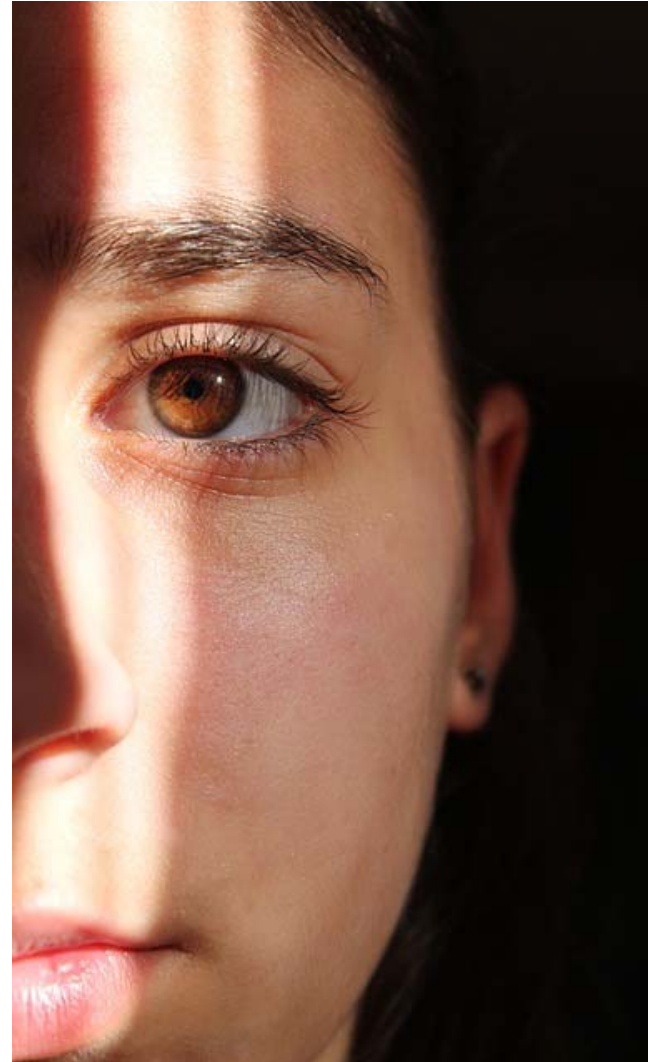
HENKILÖKORTIT LYHYILLÄ TARINOILLA

Seuraavilta sivuilta voit tulostaa harjoituksia varten henkilökortit joissa on lyhyet tarinat ja virikekysymykset sekä kuvat.

Sofia 15v

Sofia on maahanmuuttaja Afganistanista. Hän osaa vähän suomea. Sofia asuu äitinsä ja sisarustensa kanssa ja käy koulua. Sofia on muslimi ja hän käyttää huivia kodin ulkopuolella liikkuessaan.

Miltä Sofiasta tuntuu mennä kouluun jossa ei tunne ketään ja seurata opetusta josta ei paljoa ymmärrä? Millaista kohtaamista hän toivoisi koulutovereiltaan? Miten onnistuu asiointi kaupassa kun tuotepakkausten sisältöä voi vain arvailla? Millaisista asioista Sofia haaveilee? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Maria 16v

Maria lintsaa paljon koulusta ja numerot ovat laskeneet kovasti. Kavereiden seura ei kiinnosta ja ihmisten seura tekee olon ahdistuneeksi, mieli tekisi vain nukkua. Ruokahalu on kadonnut ja siksi painokin on laskenut.

Mitä ajatuksia tulevaisuus herättää Marian mielessä? Mitä Maria toivoo perheeltään? Millä keinoin hän voisi innostua koulusta uudelleen? Mikä olisi parasta mitä hänen elämässään voisi tapahtua?

Martti 28

Martti on vammautunut liikenneonnettomuudessa viisi vuotta sitten, käyttää liikkumiseen pyörätuolia. Ammattihaaveet auton asentajana ovat kariutuneet vammautumisen myötä.

Millaisia ajatuksia tulevaisuus Martissa herättää? Miltä tuntuu kun tarvitsee toisten apua monissa tilanteissa? Miten hän toivoisi muiden ihmisten suhtautuvan itseensä? Mikä olisi parasta mitä hänen elämässään voisi tapahtua?

Elvi 86v

Elvi asuu palvelutalossa omassa asunnossa. Lapset ja lapsenlapset eivät käy tapaamassa Elviä kuin ehkä kerran tai kaksi vuodessa.

Miltä Elvistä tuntuu kun ainut ihminen jonka hän tapaa on paikalla piipahtava ruoantuojaja? Miten aika kuluu? Millaisia ajatuksia mielessä pyörii? Mitä hän toivoisi perheenjäseniltään? Mistä Elvi saa voimia ja iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Maija 21v

Maija asuu vuokrakaksiossa kahdestaan 4 kuukauden ikäisen poikansa kanssa. Lapsen isä ei halua olla mukana perheen elämässä. Lapsen isovanhemmat asuvat kaukana ja ovat vielä työelämässä ja omat ystävät haluavat viettää railakasta nuoruutta.

Miltä Maijasta tuntuu huolehtia yksin kaikesta? Miten jaksaa kun lapsi valvottaa öisin eikä ole ketään jakamassa vastuuta? Millaisia ajatuksia tulevaisuus herättää? Millaisista asioista Maija saa voimia ja iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Markku 38v

Markku on juuri vapautunut vankilasta. Hänellä ei ole paikkaa mihin mennä. Yöt Markku nukkuu kavereiden nurkissa. Markulla on 9-vuotias tytär johon hänellä ei ole ollut yhteyttä viiteen vuoteen.

Miltä Markusta tuntuu majoilla toisten luona? Millaisia tunteita ajatukset tyttärestä herättävät? Miltä tulevaisuus vaikuttaa hänen omasta mielestään? Mistä hän haaveilee? Mikä auttaa jaksamaan? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Kaisa 78v

Kaisa on puolisonsa omaishoitaja. Kaisan miehellä on sairaus joka on vienyt häneltä suuren osan liikkumiskyvystä. Yhdeksi viikoksi kuukaudessa Kaisan mies pääsee hoitolaitokseen ja Kaisa saa levätä.

Millaista Kaisan elämä on? Miten hän jaksaa auttaa puolisoaan? Millaisia asioita hänen mielessään pyörii? Mitkä ovat hänen tunteensa miestään kohtaan? Mitä hän ajattelee tulevaisuudesta? Mikä saa Kaisan jaksamaan päivästä toiseen? Mistä Kaisa löytää iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Heidi 45v

Heidi on kehitysvammainen ja asuu ryhmäkodissa jossa hänellä on oma pieni yksiö. Heidillä on iäkkäät vanhemmat ja kaksi sisarusta jotka asuvat toisella paikkakunnalla.

Millaista Heidin elämä on? Mitkä asiat ovat hänelle tärkeitä? Millaisista asioista hän haaveilee? Miltä hänestä tuntuu kun ihmiset katsovat häntä oudoksuen? Miten hän jaksaa tullessaan syrjityksi? Mistä Heidi löytää iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

Samu 10v

Samu on muuttanut maalta kaupunkiin eikä ole löytänyt ystäviä uudesta koulusta. Samun vatsa on usein kipeä kun kouluun lähtö pelottaa. Välillä Samua nimitellään koulussa.

Millaista Samun elämä on? Miltä hänestä tuntuu seistä yksi välitunnilla? Mitä Samu pelkää? Mistä Samu löytää iloa elämäänsä? Mikä voisi olla parasta mitä hänen elämässään tapahtuisi?

